Бүгү чурттарның пролетарийлери, катыжыңар!

ШЫН

ВКП(б) ТЫБА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1926 чылда үндезилетинген

1951 апрель 21 суббота № 79 (2253)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

Бо хүнгү солунда:

РСФСР-ниң Дээди Совединиң 1951 чылдың апрель 17-де хуралының дугайында информастыг дыңнадыг (1 арын).

РСФСР-ниң Дээди Совединге алдар кылдыр (1 арын).

Төрээн чуртувуста (1 арын).

М. Бугалдай. — Партия амыдыралы: — отчет сонгулдалыг хуралдарның шиитпирин күүседири дээш, М. Сөрен-Торжу. — коммунистерниң саналдарын боттандырар, К. Борис. — Партия организациязының ажылын экижидер, Ш. Хомушку. — херээжен чонну кижизидер (2 арын).

Сут-Хөл МТС-те (2 арын).

«Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының уезинде большевиктер партиязы» деп теманы бөлүмге канчаар чорудары (3 арын).

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң ораланчыларының баштайгы чөвулел хуралы (4 арын).

Партия активиниң марксисчи-ленинчи өөредилгезинге улуг сагыш салыр

Чүгле марксисчи-ленинчи теориины шиңгээдип алган партия бурунгаар хөгжүп болур болгаш ажылчы чонну болдунуң соондан эдертип шыдаар деп эш Сталин өөредип турар. Революсчу теорияны өөренип алырынга бистиң партиявыс улуг сагыш салып турар, чүге дээрге, марксисчи-ленинчи теорияны өөренип алырга бистиң каадырларывысты ниитилелдиг хөгжүлдезиниң дүрүмнериниң билиглери-биле чепсеглээр, болуп турган үүлдерни ханызы-биле билир арганы бээр.

Совет улус социализмден коммунизмче шилчип турар үеде каадырларның марксисчи-ленинчи өөредилгези улуг ужур-дузалыг, ооң уламыдан бистиң каадырларывыс партияның организакчы болгаш кижизидикчи ролин массаның ортузунга нептередир улуг аргаларны алыр. Идеология айтырыының талазы-биле ВКП(б) Төп Комитединиң бүгү шиитпирлери коммунистерниң, совет интеллигенцияның мурнунга ажылчы чонну коммунистиг ёзуга кижизидериниң улуг сорулгазын салган, кижилерниң медерелинде капитализмниң артыышкыннарын бүрүнү-биле узуткаар дээш, күш-ажылын коммунистиг эвес ёзу-биле көөр чорукту ажыл эртер дээш, база социалистиг өнчү хөреңгини камнаар дээш, литература, уран чүүл, талазында буржуазияның салдар халдавырын шиитпирлии-биле узуткап чок кылыр демиселиниң программазын бүрүнү-биле айыткан.

Большевик партияның Төп Комитединиң хүн-бүрүде сагыш салып турарының ачызы-биле бистиң каадырларысты марксисчи-ленинчи ёзуга кижизидер талазы-биле ажылды чедиишкинниг чорударының бүгү аргалары бар. Марксизм-ленинизмниң классиктериниң чогаалдарын бистиң чуртувуста хөй миллион санныг үндүрүп турар. В. И. Лениниң Чогаалдарының дөрт дугаар үндүрүлгезин бүрүнү-биле парлап үндүрген, И. В. Сталинның чогаалдарының 12 тому база парлатынып үнген. Марксизм-ленинизмниң чогаалдары чүгле орус дылы кырында эвес, харын тыва дылда элээн хөйү-биле парлатынган. Бо сөөлгү ийи чылдың иштинде ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун, Коммунистиг партияның манифестизин, эш Сталинның «Марксизм болгаш национал айтырыы», «Анархизм азы социализм?», «Ленинизмниң үндезиннериниң дугайында» деп ажылдарын болгаш партияның 18 дугаар съездизинге отчёт илеткелин парлап үндүрген. В. И. Лениниң «Чүнү кылырыл?», И. В. Сталинның «Ленинизмниң айтырыглары» деп чогаалдары парлатынып үнер деп турар. Ам В. И. Лениниң «Базым бурунгаар, ийи базым аткаар», «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактиказы» деп чогаалдары болгаш өске-даа чогаалдар парлатынып үнеринге белеткетинип турар. Ооң-биле кады политшколаларның дыңнакчыларынга четчир санныг өөредилге материалдарын тыва дылда парлап үндүрген.

ВКП(б) ТК-ның айтыышкынын күүсетпишаан, бистиң областың партия организациязы партияның, советтиң, ажыл агыйның активтериниң политиктиг өөредилгезин организастаар талазы-биле чамдык чедиишкиннерни чеңдип алган. Бо чылын марксисчи-ленинчи теорияны 855 кижи өөренирин күзеп, ам олар өөренип турар.

Коммунистерниң дыка хөйү партияның кежээки школаларында өөренип турарлар. Бот кичээл-биле өөренип турар коммунистерге дузаламчы кылдыр лекцияларны, консультацияларны ВКП(б) Кызыл хооркому, райкомнары элээн хөйү-биле чорудуп турар. Хоорайның болгаш районнарның партия активинин иштинден дыка хөй коммунистер боттарының идей-политиктиг деңнелин бедидер талазы-биле тус-тузунда ажыл планнарлыг.

Бай-Хаактың ортумак школазының өөредилге эргелекчизи Н. Михалюк, олла школаның төөгү башкызы Марзева олар боттарының идей-политиктиг деңнелин бедидер дээш үргүлчү ажылдап турарлар, чоннуң ортузунга политиктиг илеткелдерни үргүлчү номчуп, партияның кежээки школазының башкылары болуп турарлар.

ВКП(б) Чөөн-Хемчик райкомунуң секретари эш Дилгижек өөредилге чылының төнчүзүнге чедир бодунуң идей-политиктиг деңнелин бедидер ажылдың планын кылып алган. Ында: В. И. Лениниң «Чүнү кылырыл?», «Базым бурунгаар ийи базым аткаар», «Демократтыг революцияга социал-демократияның ийи тактиказы», И. В. Сталинның «Марксизм болгаш национал айтырыы», «Национал айтырыы болгаш ленинизм» деп чогаалдарын киирип алган өөренип турар. Эш Дилгижек бодунуң ол планын ак-сеткилдии-биле күүседип, бодунуң идей-политиктиг деңнелин бедидер дээш үргүлчү ажылдап турар.

Марксисчи-ленинчи теорияны шиңгээдип алыр дээш ВКП(б) Улуг-Хем райкомунуң секретари эш Шаңгыр-оол, Мөңгүн-Тайга райкомунуң секретари эш Чылбак-оол база-ла багай эвес ажылдап турәрлар.

Чөөн-Хемчик районнуң көдээ ажылагый килдизининң эргелекчизи эш Хлебникова бодунуң идей-политиктиг деңнелин бедидер дээш үргүлчү болгаш бүгү талазы-биле ажылдап турар. Эш Хлебникова марксисчи философияны ханызы-биле билип алыр дээш В. И. Лениниң «Материализм болгаш эмпириокритицизм» деп чогаалын өөренип, уран чогаал литературазын номчуурунга хөй шакты ажыглап турар.

Шак ындыг эки чижектерни хөйү-биле киирип болур.

Ындыг-даа болза, марксисчи-ленинчи тебрияны бистиң каадырларывыс ханызы-биле шиңгээдип алыр ажыл дыка хөй районнарда багай тургустунган. Партияның, советтиң, ажыл-агыйның удуртур каадырлары марксисчи-ленинчи теорияны шиңгээдип алыр ажылга улуг чедиишкиннерни чеңдип албайын турар. Партияның, советтиң удуртур ажылдакчыларының хөйү бо чылын 1—2 чогаалдар өөренирингe-ле өйлешкен. Марксизм-ленинизмни бот-кичээл-биле өөренирингe чагдынып алгаш боттарыпың билиин бедидер ажылды кызымакайы-биле чорутпайн турар каадырлар дыка хөй.

Эрзин районнуң удуртур ажылдакчылары Севекпит, Кунажап, Санга, Огнев, Улуг-Хем районунуң удуртур ажылдакчылары Гордей, Болдашкын, Пылаев олар боттарының идей-политиктиг билиин бедидер ажылды чорутпайн турарлар.

Ол четпестер болза, ВКП(б) райкомнары, оларның пропаганда болгаш агитация килдистери коммунистерниң боттөөредилгезин удуртурунга сагыш салбайн турар, чогуур организастыг ажылды чорутпайн, коммунист бүрүзү-биле тус-тузунда ажылдаар чорукту чорутпайн турар деп ВКП(б) обкомунуң бюрозу бо чоокта чаа демдеглээн. Партия райкомнарының сорулгазы болза, марксисчи-ленинчи теорияны бот-кичээл-биле өөренип турар эштерге дузаламчы кылдыр лекцияларны болгаш консультацияларны, эш-хуунуң беседалаашкынын үргүлчү чорудуп турар ужурлуг.

ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун үндүргени-биле холбаштыр партия пропагандазын чорудар дугайында бодунуң шиитпирингe ВКП(б) Төп Комитеди марксизм-ленинизмниң пропагандазының шиитпирлиг чепсээ болза, парлалга болурун айыткан. Бистиң областың солунларының редакциялары баш удур бодап кылган план ёзугаар үүлдерни, лекцияларны, консультацияларны болгаш номчукчуларның айтырыгларынга харыларны, база ол ышкаш бот-кичээл-биле өөренип турарларның дуржулгаларын үргүлчү парлап үндүрүп турар хүлээлгелиг.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес интеллигенцияның политиктиг өөредилгезин удуртур, оларга үргүлчү дузалаар талазы-биле аргалар партия организацияларында бар. Каадырларның марксисчи-ленинчи өөредилгезин экижидер дээш ажылга бар турар аргаларны бүрүнү-биле ажыглаары чугула.

Партия өөредилгезин организастыг доозар төлээде райпартшколаларның, бөлгүмнерниң, политшколаларның болгаш марксисчи-ленинчи теорияны ботки чээл-биле өөренип турарларның ажылын тодаргайы-биле удуртур херекке партия организациялары улуг сагыш салыры чугула.

Шалыпчы күш-ажылында

Чаа-Хөл районда Ленин аттыг колхозтуң часкы тарылга белеткели доозулган. Колхозта чепсек-херекселди, машиналарны септээринге комсомолчу өш Шагдыр эки киржип, 22 андазынны, 13 илиирни дооскан. Ам тарылгага кирери-биле хар агарын, чер эриирин манап турар.

Колхозта чүгле часкы тарылга белеткелин эки чорутпан эвес, тудуг, сууржулга талазы-биле ажылдарны идепкейлиг чорудуп турар. Ылаңгыя бызаңчы эш Сүрүң 50 кастыктарны, 40 рамаларны белеткеп алган, ам ийи аныяк бызаңчыларны эш Сүрүң өөредип турар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң 1951 чылдың апрель 17-де хуралының дугайында *ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ*

ЭРТЕНГИ ХУРАЛ

Апрель 17-де, хүндүскүнүң 12 шакта, Кремльдиң Улуг ордузунга, РСФСР-ниң Дээди Совединиң беш дугаар хуралы болган.

Хуралды — РСФСР-ниң Дээди Совединиң даргазы депутат **Л. Н. Соловьев** даргалаан.

1951 чылда РСФСР-ниң Күрүне бюджединиң дугайында болгаш 1950 чылда РСФСР-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында илткел талазы-биле санал-шүүмүүлелдер РСФСР-ниң Дээди Совединиң хуралынга уламчылап турган.

Шүүмүүлелге үүве чугаалаанар: депутат **А. М. Буеверов** (Курган область, Лебяжьевский округ), депутат **П. А. Дуванов** (Воронеж область Воронежский-Кагановичский округ), депутат **Б. Н. Черноусов** (Смоленск область, Смоленский хоорай округу).

Шүүмүүлелдер доозулган соонда РСФСР-ниң Дээди Соведи РСФСР-ниң Сан Министри депутат **И. И. Фадеевтиң** допчу харыызын дыңнаан.

Депутат **С. П. Афанасьевтиң** саналы-биле РСФСР-ниң Дээди Соведи бюджетти бадылаарының мооң адаанда чурумун бадылаан: Күрүне бюджедин орулгаларның болгаш чарыгдалдарның белүктери-биле, республика бюджедин орулгаларның болгаш чарыгдалдарның ниити түннелдери-биле, Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну үүлдүг деп бадылаар.

РСФСР-ниң Дээди Соведи 1951 чылда РСФСР-ниң Күрүне бюджедин болгаш 1950 чылда РСФСР-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында отчётту чаңгыс үн-биле бадылаан. «1951 чылда Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Күрүне бюджединиң дугайында Хоойлуну» үүлдер аайы-биле оон соонда ниитизи-биле чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаан.

Ооң соонда РСФСР-ниң Дээди Соведи РСФСР-ниң чазаан тургузар дугайында айтырыгны чугаалажырынга шилчээн.

Депутат **М. А. Ясновтуң** саналы-биле РСФСР-ниң Дээди Соведи РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинге идегелин илередип турар доктаалды чаңгыс эп-сеткил-биле үндүрген болгаш Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң — Чазааның составының дугайында санал киирип келирин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш **Б. Н. Черноусовка** дааскан.

Ооң-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң беш дугаар хуралы хагдынган.

КЕЖЭЭКИ ХУРАЛ

Апрель 17-де, кежээкиниң 7 шакта, Кремльдиң Улуг ордузунга РСФСР-ниң Дээди Совединиң алды дугаар хуралы болган.

Хуралды РСФСР-ниң Дээди Совединиң даргазы депутат **Л. Н. Соловьев** даргалаан.

РСФСР-ниң Дээди Соведи дөрт дугаар айтырыг — РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаарынга кирген. Бо айтырыг талазы-биле депутат **Н. И. Светлаков** илеткел кылган.

РСФСР-ниң Дээди Соведи «РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының көдээ болгаш суур Советтеринге соңгулдалар талазы-биле соңгулда пормаларының дугайында» 1950 чылдың октябрь 2-де Дээди Советтиң Президиумунуң Чарлыын чаңгыс үн-биле бадылаан болгаш РСФСР-ниң Конституциязының 145 үүлүнге чогуур өскерилгени киирген. РСФСР-ниң Дээди Соведи «РСФСР-ниң ыяш болгаш саазын үлетпүрүнүң Министерствозун эде организастаан дугайында» 1951 чылдың март 14-те РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын база бадылаан болгаш РСФСР-ниң Конституциязының 54, 69 болгаш 92 үүлдеринге чогуур өскерилгелерни киирген.

Ооң соонда РСФСР-ниң Дээди Соведи РСФСР-ниң Дээди Судунуң тус-тус кежигүннери эрге-хүлээлгелеринден үнгени болгаш хосталганы-биле холбаштыр РСФСР-ниң Дээди Судунуң чаа кежигүннерин соңгаан.

Оон ынай Дээди Совет РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумун соңгуур айтырыгга кирген.

Депутат **И. Т. Гришинниң** саналы-биле РСФСР-ниң Дээди Соведи Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Дээди Совединиң Президиумун РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы, автономнуг республикаларның саны-биле 12 оралакчыларлыг, Президиумунуң секретари болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 13 кежигүннерлиг составтыг кылдыр чаңгыс эп-сеткил-биле соңгаан.

Депутат **Б. Н. Черноусов** РСФСР-ниң Дээди Совединиң даасканы ёзугаар Дээди Советке көөрү-биле РСФСР-ниң Чазааның — РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң составының дугайында санал киирген.

РСФСР-ниң Дээди Соведи Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң составын чаңгыс эп-сеткил-биле бадылаан.

Дээди Советтиң сессиязының чугаалажыр айтырыы доозулган. Дээди Советтиң даргазы депутат **Л. Н. Соловьев** РСФСР-ниң Дээди Совединиң бир дугаар сессиязын хагдынган деп чарлаан.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиязынга алдар кылдыр

ЛЕНИНГРАД. Киров аттыг заводтуң агитаторлары РСФСР-ниң Дээди Совединиң бир дугаар сессиязының ажытынган дугайында цехтерге солун номчулгазы чорутканнар. Трактор цехиниң улуг мастери П. А. Башилов, партия болүүнүң организакчызы **И. В. Шлокин** болгаш өскелер-даа боттарының участоктарының ажылчыннары-биле беседа кылып турган.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиязының ажытынарынга холбаштыр чүс-чүс трактор тудугжулары үлүг-нормазын бүдүн чартык катап болгаш ийи катап күүседирин хүлээнгеннер. Стахановчу В. М. Быкова нормадан ажыр тракторнуң 100 ажыг кезектерин хоюглап кылган.

Яшичеваның болгаш Решетованың кончуг эки шынарның аныяктар бригадаларының участоктарында сессияга алдар болдуруп чаа-чаа хүлээлгелерни алганнар. Аныяк кировчулар Россия Федерациязының Дээди Совединде боттарының ынак депутады—совет улустуң улуг баштыңчызы И. В. Сталинны күш-ажылдың чаа-чаа тиилелгелери-биле өөртүрүп оралдажып турарлар. Ол бригадалар чепсеглээшкиннерни чөп ажыглап тургаш, апрель айда пландан ажыр 30 хуу продукция бээрин шиитпирлээннер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады улуг мастер А. К. Байковка баштаткан эки шынарлыг материал бээриниң ажылчыннары пландан ажыр он-он тонна материалды бергеннер.

СТАЛИНОГОРСК. РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутады, чер үттээриниң мергежилдиг мастери А. И. Медведевтиң ажылдап турары «Партизан» деп шахтаның чер үттекчилери апрельдиң 13-те 12,5 метр планның орнунга 20 метр черни казып ажылдаан болгаш ону быжыглааннар.

Сталиногорскиниң № 27 шахтазының дагжылары улуг чедиишкинниг болган. Олар чыл эгезинден бээр казып алган хөмүр-дажы-биле кады Май 1-ге чедир пландан ажыр 12 чартык эшелон хөмүр-дашты казып үндүрер деп хүлээнгеннер. Коллектив боттарының берген сөзүн алдарлыы-биле күүседип, РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиязының ажытынарынга чедир хүлээлгезинде айыткан хөй тонна хөмүр-дашты бергеннер.

ТУЛА. Областың бүдүрүлгелери РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессиязының ажытынарынга күш-ажылдың чаа-чаа чедиишкиннери-биле ужураш-каннар.

«Скуратовуголь» трестиниң коллективи улуг тиилелгени чеңдип алган—ол трестиниң шахталарының тостуң бирээзи безин планныг онаалгадан ажыр каш-каш үүс тонна оттулар үүлдү бергеннер. Коллективте Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Василий Пашкевичиниң участогу бир хонукта 900 ажыг тон на хөмүр-дашты берген. Участоктуң дагжылары апрель айда пландан ажыр 3,5 муң тонна оттулар үүлдү бээр деп хүлээнгеннер. Олар 13 хонуктуң дургузунда 2 муң тонна ажыг хөмүр-дашты казып бергеннер.

Косогорскиниң металлургия заводунуң стахановчулары металл эзилдириишкинин күштелдиргеннер. Заводта мурнакчы эш Юрданованың удуртуп турары эзлчег, пландан ажыр он вагон хире шойну эзилдиргеннер.

Лаптевскиниң машина тургузукчулары «Волгадонстройнуң» улуг тудуунга хереглээр чагыгларның чыылдазын айыткан хуусаазының ырак мурнунда чыып эгелээннер.

(СЭТА).

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТА

Чурттуң ховуларында

Ростов областың тараалаң совхозтары тараа культураларының болгаш сигеннерниң тарылгазын доосканнар. Дыка хөй шөлдерде часкы үрезиннерни шавыштыр чажып тарыыр арга-биле чорутканнар. Күзүн тааран 30 муң га черге удобрениелерни ужар-хемнериң дузазы-биле шатырган. Совхозтарның механизаторлары чайгы эрте чер аңдарылгазын калбартканнар.

Узбекистанның совхозтары тараа культураларының тарылгазын эрткен чылга дөмейлээрге 5 хонук эрте доосканн. Чоокта чаа чагган частың сооңда күзүн чашкан тараалар массалыы-биле, чазын чашканнары ногаарарып үнүп эгелээн. Республиканың совхозтарының механизаторлары күзүн аңдарган черлерни илииртээринче болгаш удобрениелээринче киргеннер.

Армениянның колхозтары тапкы олуртурун эгелээннер. Шамшадинскиниң болгаш Иджеванскиниң көдээ ажыл агый артельдери кол тапкы ажыл-агыйлыг районнарга тапкы олуртурун эрткен чылга бодааргa бир неделя мурнай эгелээннер. Элээн хөй колхозтар чурт иштиниң «Самсун» болгаш «Тратезонд» деп экижиткен тапкыларны дыка хөй шөлдерде олуртуп эгелээн.

Запорожье областың мурнуу районнарының колхозтары хөвең тарылгазын эгелээннер. Бир дугаарында бүдүн чартык муң га черде хөвең тарааннар. Бо культураның шөлү эрткен чылга дөмейлээрге дыка улгадыр.

Апрельдиң 14-те Одесса областың Одесский, Коминтерна болгаш Овидиспольский районнарының бүгү колхозтары хөвең тарылгазынче эгелеп киргеннер. Ол черниң колхозтары эң эки болбаазыраткан черлерде чылыткан болгаш яровизастаан үрезиннерни чажып турарлар.

Великие Луки областа бо чылдың чазы анаадаазындан он хонук эрте эгелээн. Ол черниң колхозтары күзүн чашкан тараалaрны удобрениелээрин болгаш күзүн аңдарган черлерни илииртээрин чорудуп турар.

(СЭТА).

Колхозтарның шынаа болгаш одар черлерин экижидер

Чурттуң мурнакчы колхозтары шынаа болгаш одар черлериниң сигениниң дүжүдүн улгатырар талазы-биле улуг ажылды чорутканнар. Колхозчулар болза, мал чеминге таарышпас пок үнүштерни, кадыг уннуг болгаш хоранныг сигеннерни шынаалардан аштап арыглаан.

Горький областың Арзамасский районунуң Киров аттыг болгаш «Красный строитель» деп колхозтары малды немей азыраар шынаа сигеннериниң часкы болгаш бир дугаар кезиишкининиң сөөлүндеги суггарылгазын чорудуп турарлар. Боду үнген сигенниг шынаа черлерни шак ынчаар ажааганының түннелинде, ол колхозтар бир га черден 12—14 центнерниң орнунга 70—80 центнер сигенни ап турарлар. Бурят-Моол, Якут АССР-лериң чамдык областары, база Иркутск, Чита областар болза, Бурят-Моол АССР-ниң Селенгинский районда «Партияның XVIII съездизи» аттыг колхозунуң сиген ажылының эртемдээни А. И. Батышевтиң мурнакчы дуржулгазын ажыглавышаан, сиген шөлдериниң дүжүдүн 4—5 катап улгатырган. Эш Батышев үстүнде ышкаш черлериң сигенин бир гадан 100 центнерни, оон-даа хөйү алыр кылдыр көстүп көрбээни-биле бедиткен.

Киев областың Переяслав-Хмельницкий районда Петровский эттыг колхоз балгаштыг черлерни кургадыр ажылдарның аргазын дүргедеткен. Ол колхоз июль айда кургаткан черни аңдарарын чорутканн. Июльдиң төнчүзүнде, азы августуң эгезинде анаа тимофеевка деп сигенни тараан болгаш дараазында чылда сигенниң бедик дүжүдүн ап турарлар. Эрткен чылын ол колхоз кургаткан 122 га балгаштыг черден эртумаа-биле 96 центнер сигенни, а үрезин участогундан 3—4 центнер үрезинни ажаап алганнар.

Чурттуң колхозтарында 200 миллион га хире шынаа болгаш одар черлери бар. Ону экижидерге дыка хөй немелде мал чемин бээр болгаш мал ажылының бүдүрүлгезинден алыр сүттү, эытты, саржагны, дүктү болгаш өскедаа продуктуларны улуу-биле бедидер. Мурнакчы колхозтарның ажылдап кылган дуржулгаларын бо чылын колхозтар дыка хөй миллион га черлерге ажыглаар. Сиген шоолуг үнмес черлерге эң үвелиг: тимофеевка, клевер, овоян, костер болгаш өске-даа сигеннерни тарып тургаш одар белчиир черлери болдурар.

Колхозтарның одар черлерин экижиде-ринге машина-трактор станциллары улуг дузаны көргүзер ужурлуг. Кургаткан балгаштыг шынаа черлериниң ыяш хараганының дазылын туруп аштаарын бо чылын элээн хөй черлерге чорударын ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозу оларга дааскан.

(СЭТА).

Кострома колхозтарының эгелээшкини

Апрельдиң 15-те Кострома областың партияның болгаш советтериниң кудуку организацияларының инициативазы-биле шынааларны болгаш одар черлерни экижидер дугайында шалыпчы айны чарлаан. Бо ажылга хүн-бүрүде-ле 80 муң кижи киржир. Колхозчулар агрономнарның, зоотехниктериниң удуртулгазы-биле одар шынааларда харагашнарны туруп аштаар, пок үнүштерни, шалбаа сугларны болгаш дөңгеликтерни арыглаар.

Шынаалар болгаш одар белчиир черлерни экижидер ажыл чурттуң өске-даа областарында чорутунуп турар деп ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозу СЭТА-ның корреспондентизинге медеглээн. Шынааларның болгаш одар черлериниң байдалын экижидер талазы-биле Кострома областың бо эгелээшкини мал ажылының чем баазазын улгатырарынга улуг рольди ойнаар. Шынаа одарларын экижидериниң шаңындыг массалыг калбак ажылы колхозтарга бир-ле дугаар чорутунуп турар. Бурят-Моол АССР-ниң, Горький болгаш өске-даа областарның шынаа одарларның ажылын экижидериниң мурнакчы дуржулгазы мал ажылын хөгжүдер хемчегге улуг ужур-дузалыг деп үүвени көргүскен. Агротехниканың бөдүүн хемчеглерин ажыглап тургаш шынааларның сигениниң дүжүдүн колхоз бүрүзүнге каш катап улгатырып болур.

(СЭТА).

Казахстанда мал чеминиң баазазының болгаш мал ажыл-агыйының экижидилгези

АЛМА-АТА. Акмолинск областың он-он колхозтары сиген кезер шынааларны сугарарынче кирипкен.

Ушим, Колутон, Нура хемнерде чепсеглеп тургускан плотиналар болгаш моондактар муң-муң га шынааларны суггарарының аргазын берип турар. Часкы сугну долузу-биле ажыглаар төлээде, колхозтар 100 муң га шынааларны суггарарын хандырып болур 45 плотиналарны, моондактарны, чалдарны чепсеглеп кылырынче кирипкен.

Казахстанның колхозтары болгаш совхозтары малды бо чылын чартык тургузу азыралче чоорту шилчидерин эгелээрлер. Ооң-биле холбаштыр республиканың малчылары мал чеминиң баазазын улуу-биле калбартыр. Колхозтарның тарылга ээлчештирилгезиниң шөлдериниң хөй чылда үнер болгаш чаңгыс чылда үнер сиген тарылгазы эрткен чыл-биле дөмейлээрге 450 муң га, дазылында чемиштиг мал чеми, силос культуралары 100 муң га калбарар.

Колхозтарда мал чеми белеткээр үргүлчүнүң 6 муң чыгыы бригадалар тургустунган. Эки шынарлыг сигенни чогуур өйүнде белеткээр төлээде мал ажыл-агыйының болгаш машина-мелиоративтиг станцияларының калбак четкизин тургузар. Республикага мал ажылының 39 станциязы, 17 машина-мелиоративтиг станциялар ажылдаар. Казахстанга мал чеми белеткээр машина-трактор станциязының ажылының хемчээли бүдүн чартык катап улгадыр.

Мал чеминиң артык курлавырларын тургузарынга республикада 9 миллион га чедип турар суг алышкынындан боду суггартынар шөлдери улуг ужур дузалыг болуп турар.

(СЭТА).

ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛЫ

Отчёт соңгулдалыг хуралдарның шиитпирлерин күүседири дээш

Улуг-Хем районнуң партия организацияларының отчёт-соңгулдалыг хуралдары болуп эрткенден бээр дорт ай болган.

Партияның отчёт-соңгулдалыг хуралдары райкомнуң аппарадында болгаш партия организацияларының секретарьлериниң ажылдарында улуг четпестерни илереткеш, ону узуткаарының оруктарын айыткан. Ол дээрге, ажылдың үүгле эгези. Шиитпирлерни амыдырал кырынга күүседир дээш ВКП(б) райкому, эге организациялар секретарьлери организастыг хемчеглерни ап чоруткан.

1950 чылда райком 7-ле кижини партияга киирип алган турган, ВКП(б) кежигүнүнге 42 кандидаттарның иштинден 38 кандидаттарның кандидат стажы эрткен турган. Бо чылдың бирги кварталында 10 кижини ВКП(б) кежигүнүнге болгаш кандидаттарга киирип алган.

Улуг четпес ажылдың бирээзи партийжи иштики ажылга турган. Ам партия хуралдары элээн хөй эге организацияларда план ёзугаар доктаамал чоруп турар апарган. Эрткен отчёттут хуралдар үезинде Киров аттыг, Ленин аттыг болгаш Калинин аттыг колхозтарда партия эге организациялары багай ажылдап турган болза, ам оларның ажылы экижээн. Олар коммунистерни болгаш бүгү колхозчуларны колхозту күш-ажылче калбаа-биле идепкейлиг киириштирип, боттарының иштики ажылының ниити деңнелин бедидип турарлар.

ВКП(б) райкому сөолгү эрткен ийи айлар иштинде мурнунда багай ажылдыг деп санаткан организацияларга барып практиктиг дузаны көргүзүп, бодунуң ажылдакчыларының күжү-биле ол эге организацияларның секретарьлеринге дузалашкан. Райком бо ажылга штаттан дашкаар инструкторларны, ВКП(б) райкомунуң кежигүннерин киириштирип турар. Олар партия хуралдарынга барып олуржуп, планнар кылырынга дузалажып, иштики организастыг ажылды кылырынга практиктиг сүме чедирип турарлар. Ылаңгыя, штаттан дашкаар инструкторлар Журавлёв, Юртаев олар партия организацияларынга практиктиг дузаламчыларны эң эки көргүзүп турарлар. ВКП(б) райкому бюроларга партия организацияларының илеткелдерин алырын белеткээрде үүгле фактылар чыып алырынга кызыгаарлатынмайн, харын оларга дузалажырының хемчеглерин доп-дораан ап турарлар.

Ындыг-даа болза, четпестер ам-даа четче узуткатынмаан. Отчёттут хуралдарның шиитпирлерин чамдык партия организациялары эки боттандырбайн турарлар. Районнуң шүүгү, прокуратура коллективинде (секретари эш Пылаев), райлесхозта (секретари эш Кудуков), промкомбинатта (эш Шурышев), Хендергениң Маленков аттыг колхозта (секретари эш Ийма), Чааты сумузунда (секретари эш Дамдын) партия организациялары партия хуралдарын 2—3-ле удаа кылган болгаш план безин чок ажылдап турар. Ол черлерде партия хуралы райкомнуң доктаалдарын таныжарынга кызыгаарлатынып, боттарының инициативазы-биле иштики амыдыралдың айтырыгларын чугаалашпайн турарлар.

Чоокта чаа ВКП(б) райкомунуң бюрозу совхозта партия организациязының отчёт соңгулдалыг хуралдың шиитпирин күүседип турарының дугайында эге организация секретари эш Осиченконуң илеткелин дыңнаан. Эш Осиченко хуралдың шиитпирин безин катап номчуваан болган. Ол үеде партия өөредилгези багай турган, ам ында ВКП(б) төөгүзүн өөренир тыва дыл кырында бөлгүм өөредилгезин шуут үскен. Бүгү ажылчыннарның аразында социалистиг чарышты организаставаан. Часкы хову ажылдарының белеткелдери чамдык Жданов аттыг болгаш Димитров аттыг, «Кызыл тук» болгаш өске-даа колхозтарда багай организастатынган.

Партияның отчёттут хуралдары чамдык коммунистерниң колхоз бүдүүлгелеринде мурнакчы ролюнуң көзүлбейн турарын айыткан. Ол ам-даа уламчылап турар. Чижээ, «Кызыл тук» колхозта партия организациязының секретари эш Каң-оол боду безин 1950 чылда үүгле 70 ажыг күш хүүнүн ажылдаан. Мындыг янзылыг байдал өске-даа колхозтарда бар болуп илерээн. Колхозтар тудугларының ажылы чамдык «Искра», Мичурин аттыг болгаш Жданов аттыг колхозтарда амдаа багай чоруп турар, ында партия организациялары коммунистерниң күжүн олче хаара тутпаан.

Партия организациялары комсомол болгаш профес ажылын удуртурун ам-даа кошкак боттандырып турар. «Кызыл тук» колхозта, Чааты сумузунда комсомол организациялары ажылдавайн турунда, ында партия организациялары кандыг-даа хемчег албааннар. Хендергеде, Чаатыда, Шагаан-Арыг болгаш Ийн-Тал сумуларында профбөлүмнери ажылдавайн турунда, ында партия организацияларының секретарьлери Дамдын, Бүдүге, Ном-Хуурак олар ол профбөлүктерниң туруп турарын безин билбес болганнар. Совхозта партия организациязы профес комитедин удуртурун соксаткан.

Моон алгаш көөрге, элээн хөй партия организациялары отчёт соңгулдалыг хуралдарга коммунистерниң берген саналдарын четче боттандырбайн, ооң күүселдезиниң дугайында айтырыгларны партия хуралдарынга чугаалажыгын организаставайн турарлар.

Партия эге организациязы болза, отчёттуг соңгулда хуралга коммунистерниң берген саналдарын түр үеде күүседир айтырыглар кылдыр көрбейн, ону бүдүн чылдың дургузунда бодунуң ажылынга удуртулга болдуруп, ажылга четпестерни болдурбас дээш үргүлчү демисежир ужурлуг.

М. БУГАЛДАЙ,
ВКП(б)-ниң Улуг-Хем райкомунуң партия, профэвилел, комсомол организацияларының килдизиниң эргелекчизи.

Коммунистерниң саналдарын боттандырар

1950 чылдың ноябрь, декабрь айларда болуп эрткилээн партия эге организацияларының отчёт соңгулдалыг хуралдарынга Тес-Хем районнуң коммунистери, партийжи-политиктиг болгаш партийжи организастыг ажылдарда улуг четпестерни илереткеш, ол четпестерни узуткаарын партия организацияларының секретарьлеринге, оларның бюроларынга айыткан. Партия ажылының байдалының дугайында коммунистерниң берген шүүмүүлелчи саналдарын боттандырар хемчеглерге элээн хөй черлерде партия эге организациялары болгаш партия райкому боду улуг кичээнгейни салган.

Райпода партия эге организациязы (секретари эш Мальцев) партия хуралдарын планныы-биле доктаамал чыылдырып, ону коммунистерни кижизидериниң школазы кылдыр чөптүг ажылдап турар болу берген.

Ында коммунистер 8 кижи шупту партия даалгаларлыг. Ынчангаш партия организациязының ажылынга бүгү коммунистерни үргүлчү идепкейлиг киириштирерин чеңдип алган. Партийжи даалгаларның күүселдезин эге организация секретари хынап турар. Чоокта чаа коммунист эш Туранның «партия даалгаларын канчаар күүседип турар мен» деп информациязын мырыңай эге организацияның ниити хуралынга алган. Эш Туран бодунга онаашкан улуг-даа, биче-даа, түр үениң болгаш үргүлчүүн-даа партия даалгаларын партийжи ёзу-биле көрбейн келгенин коммунистер шын шүүмүүлээннер. Ол чорук тус-тус коммунистерниң партия даалгазын харыысаалгалыы-биле көөр чоруунга кичээл болган. Ол коллективтиң ажылчын, албан хаакчыттарының политиктиг өөредилгезиниң организастыг болгаш идейлиг деңнели экижээн. Партия организациязының, комсомол организациязынга удуртулганы күштелдиргениниң түңнелинде коллективте аныяктар ортузунга кижизидилге ажылы экижип турар. Комсомол эге организациязының секретари эш Кошкаровтуң ниити ажылының дугайында илеткелин алгаш, четпестерни илередип, ону узуткаарының оруктарын айтып берген.

Калинин аттыг колхозта партия эге организациязы (секретари эш Болат-оол) отчёт соңгулдалыг хурал болгандан бээр хуралдарны 7 удаа кылган. Коммунистер боттарының ол хуралдарынга эге организацияның иштики ажылының болгаш колхозтуң ажыл-агыйның колкол айтырыгларын шиитпирлин-биле чугаалажып, сорулгаларны чедиишкиннир боттандырып турарлар. Колхозта партияның политшколазы (пропагандист эш Адыя) болгаш бижик өөредилгезиниң бөлгүмү (культармейжи эш Шаравци) эки ажылдап келгеннер. Политшкола 11 темаларны эки шынарлыг өөренип дооскан. Бижик өөредилгениң бөлгүмүнде 30 кижи эрткен чылдың ноябрьден бээр 16 катап кичээлдээннер.

Колхозтуң ажыл-агыйында коммунистерниң мурнакчы болгаш организакчы ролю бедээн. Колхозчу малчыннар Кодаңмай, Тараачы олар чаш анай, хураганнарны чидириг чокка ажаап ап турарлар. Колхоз часкы хову ажылынга белеткелди эрте дооскан. Чаа чылдың тудуг ыяжын белеткээр, сөөртүр ажылды чедиишкинниг организастап турар. Хереженнерниң күш-ажылчы идепкейи ол колхозта улуу-биле өскен. Колхозларгазы эш Өнзак колхозчу хереженнерниң күүлүг ажылын чөптүү-биле ажыглаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп, өң ылаңгыя кампания ажылдар үезинде уруглар яслилерин шын организастап келген. Колхозтуң социалистиг ажыл-агыйының хөгжүлдези дүрген темпи-биле чоруп турар.

Коммунистерниң чаагай күзел саналдарын херек кырынга боттандырарын ам-даа четпес организастап турар парторганизациялар база бар. Оларның чижектеринге Берт-Даг сумузунда (секретари эш Севил), РОМГБ-де (секретари эш Кошкар-оол) олар кирип турарлар.

Партия организациялары эрткен отчёт соңгулдалыг хуралдарга коммунистерниң берген саналдарын түр үеде күүседир айтырыглар кылдыр көрбейн, ону бүдүн чылдың дургузунда бодунуң ажылынга удуртулга болдуруп, ажылга четпестерни болдурбас дээш үргүлчү демисежир ужурлуг.

М. СЕРЕН-ТОРЖУ,
ВКП(б)-ниң Тес-Хем райкомунуң партия, профэвилел, комсомол организацияларының килдизиниң эргелекчизи.

Партия организациязының ажылын экижидер

Өвүр районнуң Чалаатыда девискээр аайы-биле тургустунган партия организациязының ажылы партияның амгы негелдезин ыракта хандырбайн турар.

Бо чылдың январь 26-да болган партия хуралын коммунистерниң үүгле 30 хуузу киришкен турда эртирген. Аңаа районнуң IV партия конференциязының доктаалын таныжары чугула айтырыг турган. Ону эге организация секретари эш Чамзырай тоомча чок көрүп, кежигүннериңге баш бурунгаар чарлап таныштырбаан турган.

Политиктиг кижизидилге ажылын онза кошкак чорудуп турар, сөолгү беш чылдың иштинде партияга чаңгыс-даа кежигүн хүлээп албаан. Аныяк коммунистерниң болгаш кандидаттарның ортузунга тускайлап ажыл чорутпазындан эштер Барыңмаа, Санданмаа, Бичеоол олар кандидат стажын ам 6 чыл эртирген.

Парторганизацияның ажыл планы боттанмайн турар, коммунистерде партияның кандыг-даа даалгалары чок. Сумуда комсомол организациязының ажылын эш Сандак багай чорудуп турда, парторганизацияның талазындан ол ажылды экижидерин негевейн турар.

Парторганизация секретари эш Чамзырайның шак ындыг кошкак удуртулгазындан партия райкомунуң элээн хөй чугула доктаалдары ол сумуда күүсетинмейн турар. Партия чырыдыышкынның, бүгү-ниитиниң бижик өөредилгезиниң ажылы кончуг чаныс деңнелде. Күрүнениң мал өстүрер планын күүседир, школалар ажылын экижидер дээш партийжи удуртулганы күштелдирери чугула.

Бо бүгү четпестер ВКП(б) райкомунуң кошкак удуртулгазындан база хамааржыр. Партия райкому болза, шиитпирниң күүселдези дээш хыналдаңы дыңзыдар, эге организацияларны хүнбүрү боттуг удуртулга-биле хандырары чугула.

К. БОРИС.

Хереженчонну кижизидер

Колхозчу күш-ажылга хереженнерниң күжүн мобилизастаары, оларның культурлуг болгаш күш-ажылчы, база политиктиг деңнелин үргүлчү бедидери — бистиң облазывыстың партия организацияларының эң чугула сорулгаларының бирээзи.

Бо талазы-биле Сүт-Хөлдүң партия райкомунуң бюрозу, ооң хереженнер ортузунга ажыл чорудар килдизи болгаш комсомол райкому багай ажылдап турар. Ол дугайын партия райкомунуң чоокта чаа болуп эрткен пленуму шыңгыызы-биле демдеглээн.

Эрткен 1950 чылда районнуң күш-ажыл кылып шыдаар 602 колхозчу хереженнериниң үүгле 74 кижи күш-хүүнүнүң минимумун күүсеткен. Ооң иштинде Калинин аттыг колхозта 240 хереженнерден үүгле 4-ле кижи күш-хүннериниң чыл нормазын күүсеткен. Чамдык колхозчулар чаагай чаа бажыңнарны культур чок эдилеп турарлар.

Бо факт болза, районнуң хереженчонунуң ортузунда культур-массалыг, политик кижизидилгелиг ажылдарның багай тургустунганын көскүзү-биле херечилеп турар. Районнуң Хөлчүктүг, Хөр-Тайга сумуларының ажылчы хереженнериниң ортузунда культур-чырыдыышкынның ажылдары онза четпес чоруп келген. Партия ажылының бо участогунда улуг четпестерни узуткаар дугайында боттуг хемчеглерни алза чогуур.

Ш. ХОМУШКУ.

Интернат эргелекчилериниң, кижизидикчилериниң семинары

Чоокта чаа Улуг-Хем районнуң улус өөредилге килдизиниң чанынга интернаттар эргелекчилериниң болгаш кижизидикчилерниң 5 хонук семинары болуп эрткен. Аңаа 15 интернат эргелекчилерин болгаш кижизидикчилерни келдирген.

5 хонуктуң дургузунда олар интернатка чорутса чогуур кижизидилге ажылдарынга болгаш ниити ажыл-агыйга хамаарышкан 21 хире лекция, илеткелдерни дыңнааннар. Дыңнакчыларның иштинден Эйлиг-Хем эге школазының интернат эргелекчизи эш Кузнецов, Ийи-Тал эге школазының интерант эргелекчизи эш Бэйнов, Чааты школазының интернат эргелекчизи эш Кудяшёв, Эьжим школазының интернат кижизидикчизи Бантелея олар эки өөренгеннер. Өөредилге үезинде хүннүң доктаамал расписаниези ёзугаар школазының интернадынга практикаларны чоруткулаан.

Дыңнакчылар интернатка чорутса чогуур ажылдарның талазы-биле семинарга чугула билиглерни чеңдип алганнар. Ам ук өөредилгени ажыл-херек кырынга боттандырып, интернаттарның ажылын сайзырадыры арткан.

Б. ДҮПШҮҮ.

* * *

Чаа-Хөл районнуң школалар интернаттарының кижизидикчилериниң семинары болуп эрткен.

Ол болза, школа интернаттарының кижизидилге ажылдарын экижидер сорулгалыг семинар болур. Аңаа район школаларының 10 кижизидикчилери келген.

Семинарга баштай, «Бүгү делегей байдалының дугайында» лекция болган. Семинарны облононуң инспектору эш Крылова база районо эргелекчизи эш Тары-Сюрюң баштап эртиргеннер. Болуп эрткен семинар школа интернаттарында кижизидилге ажылын өөредилгениң сөолгү улдуңунда экижидип, моон сонгаар школадан, класстан дашкаар чорудар ажылды чогуур негелдезинге чедир чорударынга улуг дузалыг болган.

Семинарга «Совет патриотизмге кижизидери», «Медерелдиг сагылга-чурумга кижизидери, «Күш-ажылга кижизидери», «Интернатка өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарның организациязы», «Комсомол, пионер организацияларының сорулгаларының база интернатка класстан дашкаар чорудар ажылдар дугайын» болгаш өске-даа айтырыгларны дыңнап эртирген.

Ол айтырыглар дугайында лекцияларны Кара-Тал чеди чыл школазының башкылары Новикова, Зуева, Белешкова болгаш өскелер-даа номчаннар. 5 хонук шитинде үргүлчүлээн 54 шактыг семинар эки шынарлыг болуп эрткен.

А. ТАРААЧЫ.

Хана солун ажылы

Бир эвес ажылын шын организастаар болза, бүдүүлгелерде, албан черлеринде, колхозтарда хана солуннары социалистиг чарышты калбартырынга, бүдүүлде планнарын күүседиринге, большевикчи шүүмүүлелди болгаш бот-шүүмүүлелди калбартырынга, оон илерээн четпестерни дарый узуткаарынга улуг дузаны бээр.

Хана солуннуң редакция коллегиязы солуннуң ажылын хүн бүрүнүң ажылы болдурар.

1950 чылда Кызыл хоорайның хана солуннарын хыналда көрүлдезинге Кызылдың автотранспорт конторазының коллективиниң «Транспортник» деп хана солуну бир дугаар черни алган.

Ындыг-даа болза, ук хана солуннуң ажылында четпестер бары илерээн. Солунну өй-шаанда үндүрбес, хөй кезиинде байырлыг хүннерни таварыштыр үндүрүп турган. Үндүрүп турган материалдарының шынары ам-даа куду, активти хөйү-биле киириштирбейн турган.

Ол бүгү четпестерни узуткаар дээш 1951 чылдың эгезинден бээр ол хана солун айда ийи үнүп турар, солуннуң ажылынга активти хөйү-биле киириштирип, солуннуң шимелдезин, кааталгазын эки кылып турар апарган. Ооң-биле чергелештир комсомол организациязындан «Смена», «Тенчигеш» деп солуннарны үндүреринге дузалажып турар. Ам май мурнунуң социалистиг чарыжын калбартырынче улуг сагыш салып турар.

А. КИЛИН.

„Большевик“ колхозтуң бызаңчыларының хүлээлгези

Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык сумузунда «Большевик» колхозтуң тудугжулары Аяңгаты сумузунда «Комсомол 30 чыл ою» колхозтуң тудугжуларын социалистиг чарышка кыйгырып, бедиткен чаа хүлээлгелерни алган.

«Большевик» колхозтуң тудугжулары 1951 чылда чурттарының 25 бажыңнарын, культура амыдыралдың 4, бүдүүлгениң 3 тудугларын, чеди чыл школазын хуусаазында эки шынарлыг тудуп доозар хүлээлге алган.

Х. ХЕРЕЛ.

Сүт-Хөл МТС-те

Чоокта чаа 1951 чылдың часкы тарылгазын чедиишкинниг эртирер дугайында айтырыгны шиитпирлээри-биле Сүт-Хөл МТС-тиң чөвүлелиниң калбак хуралы болган. Аңаа районда колхозтарның даргалары, колхозтарның партия эге организацияларының секретарьлери, МТС-тиң трактор бригадаларының бригадирлери болгаш агрономнар киришкен.

Часкы тарылганы районга чедиишкинниг чорударының болгаш аңаа бүгү белеткелди аныяк МТС бедик шынарлыг, хуусаа бетинде дооскан дугайында МТС директору эш Е. П. Соловьев илеткел кылган.

— Аныяк Тыва областың көдээ ажыл-агыйының социалистиг чаартылгазынга машина-трактор станцияларының шиитпирлиг ужур-дузазын чаа тургустунган Сүт-Хөл МТС-тен көрүп турардыр бис — деп илеткелчи чугаалаан. Сүт-Хөл районунга МТС тургустунганындан бээр үүгле чаңгыс чыл ажып турар. Бо кыска хуусааның иштинде МТС организас, ажыл-агый талазы-биле дыка быжыккан.

1950 чылдың январьге чедир МТС-тиң амгы туруп турар черинге барыкла өрген-даа чок турган. Ам ында автомашиналарның бир гаражы, машина-тракторлар септээр септелге мастерклязы, дарганнаар болгаш бызаңнаар бажыңнар, машина чепсек-хереке-лдер тургузар серилер, МТС-тиң конторазы болгаш он аал ишти чурттаар бажыңнар туттунган.

МТС 1950 чылда бир-ле дугаар трактор ажылдарының чыл планын ажылдап эгелээн болза-даа, эрткен чылды часкы, чайгы болгаш күскү трактор ажылдарының чыл планын ниитизи-биле 321 хуу күүсеткен. МТС-тиң эки ажылының түңнелинде натура төлевирин пландан ыракта ажыр алган.

Бо аразында МТС көдээ ажыл-агыйының чаа техниказы-биле долдур хандыртынган. 1950 чылда МТС-ке үүгле 8 тракторлар ажылдап турган болза, ам колхозтарның шөлдеринге МТС-тиң 15 тракторлары, боду чоруур 2 комбайннар, тракторларнын 15 сеялкалары болгаш боду чоруур сиген кезер машиналары ажылдаар.

Сүт-Хөл МТС-тиң механизаторлары 1951 чылдың часкы тарылгазынга тракторларның, кожар машина-чепсектериниң септелгезин февраль айда-ла дооскан. Септелгеге трактор бригадазының бригадири эш Чадамбаның бригадазы, трактористер Агбаан, Такпак-оол дарганнар Санчай, Касулин олар шалыпчы чоруун көргүскеннер. МТС-тиң септелгезиниң шынарын күрүне комиссиязы эки деп хүлээп алган.

Көдээ ажыл-агыйның механизаторларын белеткээр талазы-биле МТС базала биче эвес ажылды кылган. Үүгле бо чылын 28 механизаторларны белеткеп үндүрген.

Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Иван Бунеевтиң үлегери-биле трактарист бүрүзү машинаны камнаар ону эң эки ажыглаар деп хүлээлге алганнар.

Көдээ ажыл-агый чылын чедиишкиннинг чорудары-биле МТС-тиң механизаторлары социалистиг чарышка кирип, тодаргай хүлээлгелерни алганнар.

1951 чылдың трактор ажылдарының планын бо чылдың октябрь 20-де бүрүн күүседир. Тараа чажарын агротехниктиг бедик деңнелге 9—12 хүннерде чорудар. 15 аът күштүг бир трактор-биле ээлчегде 600 гадан эвээш эвес черни ажылдаар. Камнап алган кыыар материалдар-биле бир айның ийи хүнүн ажылдаар. Трактор ажылдарының бот-ертээн 5 хуудан эвээш эвес кылдыр кудуладыр. Социалистиг чарыштың хүлээлгелериниң кол черин бедик дүжүт алырынче угландырар.

МТС-тиң ажылдап берип турар колхозтарының бүгү тарылга шөлүнүң га бүрүзүнден 100 пудтан эвээш эвести, ынчаарга үрезин участоктарының га бүрүзүнден 150 пудтан эвээш эвес дүжүттү өстүрүп алыр.

Колхозтарның ниитилештирген малын азырал чемиш-биле хандырары-биле 750 га шынааларны болгаш одарларны экижидип бээр, 400 га черниң сигенин колхозтарга МТС-тиң күжү-биле кезип бээр. Суггарылганың чаа системазынче шилчиирин МТС-тиң техниказының күштери-биле колхозтарга боттандырар болгаш оон-даа өске тодаргай хүлээлгелерни алгаш, Бай-Тайга МТС-тиң механизаторларын социалистиг чарышка кыйгырган.

Ам МТС-тиң тракторлары болгаш кожар машиналары колхозтарда чер шыгын базырары-биле илииртээшкиннин болгаш чер аңдарылгазын чорудуп эгелээн. Ол ажылды Киров аттыг улгатыр катышкан колхозта мурнакчы бригадир эш Чадамбаның № 1 трактор бригадазы ажылдап эгелээн. Ол бригаданың составында шупту 18 кижи бар. Ол бригада эрткен 1950 чылда Киров аттыг колхозка чайгы, часкы болгаш күскү трактор ажылдарының планын ыракта ажыр күүсеткеннер. Ол бригаданың кежигүннери бо чылдың трактор ажылдарының планын чедиишкиннинг күүседир, колхозтуң шөлүнден бедик дүжүт алыр дугайында тодаргай хүлээлгелерни тус-тус алган.

Сүт-Хөл МТС-зи болза, районнуң колхозтарын сайзырадырынга, оларның ниити ажыл-агыйын быжыглаарынга болгаш колхозтарда күш-ажылды механизастаарын МТС хандырып, мичуринчи биология эртеминиң чедиишкиннеринге үндезилээш колхозтарның бүдүүлгезинге чөп ажыглаар болгаш ооң быжыг суурун тургузуп шыдаар.

Н. МААДЫ.

Часкы тарылга үезинде чонга кино көргүзүглерин чорудар

Дайын сөолүндеги сталинчы беш чылдарның планын боттандырыпаан, колхозчулар, МТС-терниң, совхозтарның ажылчыннары, специалистери болгаш көдээ интеллигенция элбекшилдиг дүжүт дээш, ниитиниң мал ажылының хөгжүлдези дээш, көдээ ажыл-агый бүдүүлгезинге бедик культураның неп-тередиишкини дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннерни чеңдип ап турар.

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының ам чугула сорулгазы болза, часкы хову ажылдарын чедиишкиннинг чорудары болур. Бүгү политик-массалыг болгаш культура-кижизидилге ажылы болза, бо чугула сорулгаларны хуусаазында күүседир дээш, ол дугайында партияның болгаш чазактың шиитпирлериниң күүселдези дээш аңаа шуут чаартыкан турар ужурлуг.

Көдээ ажыл-агыйның мурнунда туруп турар сорулгаларны күүседиринге совет кино улуг рольдиг болур, культураны шиңгээдип алыр, бо үениң адачурттуң эртемининиң болгаш техниказының чедиишкиннери-биле таныжар, мичуринчи мурнакчы агротехника эртемин шинчилеп билип, шиңгээдип, билигни чеңдип алыр чорукка ино болза, социалистиг көдээниң ажыл-ишчилеринге дузалап турар.

Колхоз тургузуунуң, совет суурнуң дугайында, улуг эртемдээчиниң ажылдарының дугайында тайылбырлап чугаалап турар янзы-бүрү хөй фильмнерни «Главкинопрокаттың» Тыва конторазы тарадып, ылаңгыя көдээ ажыл-агый болгаш мал ажылының талазы-биле эртем тайылбырларның болгаш өөредилгениң фильмнери бар болуп турар. Кино ажылдакчыларының сорулгазы болза, бар фильм фондузун чеп ажыглаар, ол фильмнерни областың суур, суму, колхоз бүрүзүнге чедирип көргүзери болур.

Ол сорулга-биле кинофикацияның область эргелели, «Главкинопрокаттың» Тыва область конторазы болгаш көдээ ажыл-агыйның область эргелели часкы хову ажылдарын чорудуп турар үеде көдээ чоннуң ортузунга кино көргүзүглерин чорударының планын ажылдап кылган. Апрель, май айларда областың районнарынга, эртем-тайылбырлалдың, көдээ ажыл-агыйның 68 фильмнерин чорудар, кожуп чоруур киноларны болгаш көдээ турум кино черлерин дамчыштыр эң эки чечен фильмнерге немей тускай программалар-биле ол фильмнерни көргүскен турар.

Районнуң ажыл-агыйының чорудулгазының онзагай байдалының болгаш характериниң хамаарылгазындан кино туруштарынга фильмнерни үлеп тараткан. Чижээ, бо чылын эң-не баштай часкы тарылганы чорудар Тожу районунче «Часкы тарылганың хуусааларының дугайында», «Тараның ажаалгазы дээш», «Украинаның ховуларында» болгаш көдээ ажыл-агыйның чаа үүлдери» деп кино-фильмнерни чоруткан. Чөөн-Хемчик районда дуржулга станциязының ажылдакчылары апрельде эртем-тайылбырлалдыг: «Фасоль тарылгазының агротехниказы», «Колорадо доос-каразы», «Селекцияның мичуринчи аргалары», «Чумиза», «Кадык сүттү канчап алырыл» деп фильмнерни көөрлер.

Чаа-Хөл районунуң колхозтарынга кино көргүзери-биле чорупкан кожар автокино болза, сеансыларның эгелээриниң мурнунда «Тараа культураларын ажаары дээш», «Бедик дүжүт дээш» деп көдээ ажыл-агый фильмнерин көргүзер.

«Орденниг Москва область», «Украинаның ховуларында», «Казах ССР», «Соперниктер» болгаш оон-даа өске долу хемчээлдиг кино-фильмнер болза, бистиң чурттуң мурнакчы колхозтарының ажыл-агый дуржулгазын таныштырар. Көдээ ажыл-агый темаларынга фильмниң утка-шынарын бүрүн таныштырары-биле районнарның көдээ ажыл-агый килдистери, чер-черде партия, совет организациялары сеансыларның эгелээриниң мурнунда агрономнарның болгаш көдээ интеллигенцияның ортузунда лекторларны болгаш илеткелчилерни томуйлап тургузары чугула.

Ол ышкаш районнарда чер-черниң организациялары кино-сеансыларны организастаарынга чугула кичээнгейни салыр болгаш колхозтарның бүгү кижилерин ол кино-фильмнерни көөрүнче хандыдар.

«Главкинопрокаттың» Тыва конторазы кино-фильмнерни кино туруштарынга чогуур өйүнде чедирерин эргежок чугула хандырар, оларны бир райондан өске районче чорударын оперативтиг удуртур. Колхозтарга, хову турлаглар-га шак ындыг байдалдыг киносеансылар чорудулгазы болза, көдээ ажыл-агый ажылдарының чедиишкиннинг күүселдезиниң болгаш чорудулгазының хереэнге улуг дузаны көргүзер.

Н. ХАНАШЕВИЧ.

ПРОПАГАНДИСКЕ ДУЗАЛАМЧЫ

„Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде большевиктер партиязы“ деп теманы бөлгүмге канчаар чорудары

Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң дайынының үези (1941 чылдың июнь—1945 чыл) большевик партияның болгаш Совет күрүнениң төөгүзүнде база бир эң-не нарын болгаш харыысалгалыг үе болур. Фашистиг Германияның болгаш ооң эвилелдериниң ССРЭ-ге удур эжелекчи болгаш дерзии дайыны болза Совет күрүнениң туруп турарын болгаш совет улустуң бүгү социалистиг улуг чаалап алыышкыннарынга кыжаныг болуп турган ол дайын болза, бистиң Төрээн чуртувуска таваржып турган бүгү-ле дайыннардан эң-не кадыг-дошкун болгаш аар-берге дайын болган.

Большевик партия, эш Сталин бүгү совет улусту дайзынны чылча шаварынче мобилизастаан. Кижи төрелгетениң эң-не каржы дайзыннары—фашизмге удур совет улустуң чепсектиг демиселин эш Сталин баштаан болгаш тиилелгениң ады дээш, бистиң Төрээн чуртувустуң хосталгазы болгаш хамаарышпас турар чоруунуң ады дээш совет кижилерни эрес маадырлыг херекче сорук киирип турган. И. В. Сталинның «Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайын да» деп ном кылдыр тургустунган чугаалары болгаш дужаалдары немец-фашистиг эжелекчилерге удур бүгү улустуң демиселин сорук киирип, углап баштап турган, дайзын-биле демиселди чорудар дугайында партияга болгаш совет улуска генийлиг удуртулга, дайынга тиилелгелерни чеҗип алырының дайынчы тодаргай программазы болган.

Партияның болгаш эш Сталинның удуртулгазы-биле совет улус гитлерлиг Германияны болгаш империалистиг Японияны чылча шапкаш, улуг тиилелгени чеҗип алган. АКШ-тың болгаш Англияның чагырыкчы бөлүктери Совет Эвилелин кошкадыр дээр империалисчи политиказын чорутпушаан, Европага ийи дугаар фронтуну ажыдарын үш чылдың дургузунда сагыштыы-биле саададып, боттарынга алган хүлээлгелерин күүседириндан ойталап турза-даа, ол тиилелгени совет улус чеҗип алган. Ада-чурттуң дайынынга бүгү төөгүлүг тиилелгени чеҗип албышаан, совет улус бодунуң Төрээн чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас турар чоруун камгалап алган, барыын болгаш чөөн талада совет кызыгаарларның айыыл чок турар чоруун быжыглаан, бистиң чуртувуска коммунизмниң мөөн соңгааргы тайбың тудуушкунун чорудар арганы хандырган. Совет Эвилели фашистиг дарлалдан Европаның улустарынга хосталганы эккеп берген, кижи төрелгетениң фашистиг дарлаашкынының айыылындан хостаан, цивилизациязын өлүмден камгалап алган.

Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң улуг дайынынга тиилелгези болза, советтиң ниитилел болгаш күрүне тургузуунуң тиилээни, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң тиилээни болур. Бо улуг тиилелге болза, большевик партилның политиказының тиилелгези, Сталинның шериг болгаш организакчы мерген угаангыр удуртулгазының тиилелгези болган.

«ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнериң өөредилге планынга «Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде большевиктер партиязы» деп теманы өөренирингге 8 шакты берип турар. Бөлгүмнерге бо теманы өөренип кирерин ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң XII эгезиниң талазы-биле сөөлгү кичээлге эгелээр. Пропагандист бо кичээлге чаа теманың допчу характеристиказын бээр болгаш тайылбырын адаанда айыткан кол айтырыгларны өзугаар чорудар: фашистиг Германияның Совет Эвилелинче оор өзу-биле халдааны; дайзынга ойтур согуушкун бээринче совет улусту мобилизастааны; совет шериглериниң шиитпирлиг удур шавар-халдаашкынының белеткели-биле чергелештир идепкейлиг камгалалдың генийлиг планын амыдырал кырынга (1941 чыл, 1942 чылдың чайынында болгаш күзүнүнде) боттандырганы.

Пропагандист тайылбырынга хамыктың мурнунда фашистиг Германияның болгаш ооң эвилелчилериниң 1941 чылдың июнь 22-де Совет Эвилелинче оор өзу-биле шериг халдаашкынының уржуундан тургустунган байдалдың характеристиказын бээри эргежок чугула. Дайын болза, советтиг чурттуң хөгжүлдезинде эргилделиг үе болганын демдеглээр херек. Тайбың тудуушкунунуң үези доозулган, немец-фашистиг эжелекчилерге удур хосталгалыг улуг дайынының үези эгелээн.

Ооң ыңай тайылбырлаарынга бистиң чуртувуска удур фашистиг Германияның дайыны немецтиң шериглериниге ажыктыг, советтиң шериглериниге ажык чок байдалдарда эгелээн деп чүвени көргүзер херек. Дайынның баштайгы үезинде Германияның талазынга түр элээн ажыг күштер турган. Германия ССРЭ-же хенертен халдаан, амгы дайынны чорударынга дуржулгалыг бүрүн мобилизастатынган шериглиг турган, хөй санныг самолёттарлыг болгаш танкаларлыг турган, база Европаның кулдандырган чурттарының үлетпүр болгаш өске-даа бүгү-ле курлавырларын эжелеп алган турган. Германияга удур Европага ийи дугаар фронтуның чок турган байдалы Германияга улуг ажык дузалыг болуп турган болгаш бодунуң шериг күштерин ССРЭ-же удур октаптар арганы гитлерлиг Германияга берип турган. Бо бүгүнүң чылдагааны-биле гитлержи шериглер дайынның баштайгы үезинде бистиң чуртувустуң девискээриниң элээн кезиин эжелеп аптар аргалыг болганнар. Бистиң Төрээн чуртувустуң кырынга улуг айыыл диргелген турган.

Дайзынга ойтур чылча харыы бээр дугайында ССРЭ-ниң улустарының бүгү күштерин мобилизастаар сорулгабиле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму, ВКП(б) Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Улус Комиссарларының Чөвүлели Камгалалдың Күрүне Комитедин тургузар дугайында шиитпирни 1941 чылдың июнь 30-де хүлээп алган болгаш ол Комитеттиң холунга күрүнеде бүгү эрге-чагырганы бүрүнү-биле мөөннээн. Камгалалдың Күрүне Комитединиң даргазынга дайзынны чылча шаварынга совет улустуң демиселин баштаан Иосиф Виссарионович Сталинны томуйлаан.

Пропагандистиң тайылбырынга чугула черни эш Сталинның 1941 чылдың июль 3-те радио дамчыштыр чугаалаан чугаазын тайылбырлаары болгаш дайзынга ойтур чылча харыы бээринче совет улусту мобилизастаар талазы-биле большевик партияның ажыл-чорудулгазын көрүндүрери эргежок чугула.

Совет улусту кыйгырган бодунуң төөгүлүг кыйгырыынга эш Сталин болуп эртип турган болуушкуннарның ханы анализин берген болгаш эгелээн дайынның характерин: немец фашистерниң талазындан эжелекчи, үптекчи дайын кылдыр, Совет Эвилелиниң талазындан ада-чурттуң чөптүг дайыны кылдыр тодараткан. Эш Сталинның «Советтиң күрүнези дириг турар бе, азы өлүр бе, ССРЭ-ниң улустары дириг турар бе, азы өлүр бе, Совет Эвилелиниң улустары хостуг турар бе, азы кулданыышкынга дүжер бе» деп айтыыы бо дайында шиитпирлетинип турар тур деп айытпышаан, бистиң Төрээн чуртувуска кыжаныр турган айыылдың бүгү ханызын илереткен. («Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайында», арын 13, бешки үндүргени). Фашистиг дарлакчыларга удур бүгү улустуң—Ада-чурттуң дайынының сорулгазы болза, үүгле бистиң чуртувустуң кырында диргелген айыылды узуткаар эвес, харын герман фашизминиң дарлалының адаанда чоууртап чыдар Европаның бүгү улустарынга дузалаары болур деп эш Сталин айтып турган.

Совет улустуң чөптүг, хосталгалыг Улуг дайыны Европаның болгаш Американың улустарының хамаарышпас турар чоруу, хосталгазы дээш демисели-биле катыжа бээр деп эш Сталин өтүр көрген. Эш Сталинның бо өтүр көрүп чугаалаан чугаазы бүрүнү-биле шынзыткан деп чүвени пропагандист демдеглээр ужурлуг. Сталинчы ханы мерген даштыкы политика болза, немец фашистерниң ССРЭ-ге удур бүгү ниитиниң коалициязын тургузар деп турган оралдажыышкыннарын үүгле үзе шапкан эвес, харын фашистиг Германияны тускайлап чааскаанзырадып кааптарын хандырган. Улус массаларның негелдезиниң хараазы-биле АКШ болгаш Англия аргажоктуң кыындан ССРЭ-биле эвилелге кирер ужурга таварышканнар. Улустуң антигитлержи коалициязы тургустунган, ону углап башкарар күжү Совет Эвилели болуп турган, маңаа холбаштыр дайынга бир талазында ССРЭ-ниң салып турган сорулгазы-биле, ийи талазында АКШ-тың болгаш Англияның реакциялыг бөлүктериниң салып турган сорулгазының аразында үндезин удурланыышкаан көргүзер херек.

Эш Сталин 1941 чылдың июль 3-те радио дамчыштыр чугаалаан чугаазынга гитлержи шериг «тиилетирбес дээр» дугайында меге тоолду сойгалаан, ол шериг чылча шаптырар болгаш чылча шаптырар-даа ужурлуг деп баш удур көрүп чугаалаан, база дайзынны чылча шаварының планын айыткан. Эш Сталин бүгү ажылды дайын байдалынга таарыштыр тургузар, бүгү-ле чүвени фронтуның эрге-ажыынга, дайзынны чылча шавар сорулгага чагыртыр деп совет улусту кыйгырган. Эш Сталинның чугаазы Кызыл Армияның, партизаннарның болгаш тыылдың ажыл-ишчилери — ажылчыннарның, тараачыннарның, интеллигенцияның ажыл-чорудулгазының дайынчы программазы болган. Ол чугаа болза, немец фашистиг эжелекчилер-биле демиселче чурттуң бүгү күштерин мобилизастаарынга кайгамчыктыг рольди ойнаан. Сталинның, большевик партияның кыйгырыы-биле ССРЭ-ниң бүгү улустары Төрээн чуртун камгалаарынче көдүрлүп үнген.

Мооң дараазында пропагандист болза, партия болгаш совет организациялларның ажылын дайын үезиниң байдалынга таарыштыр тургузар талазы-биле, чуртту чаңгыс-аай дайынчы лагерь болдурар талазы-биле, чурттуң улус ажыл-агыйын дайын байдалынга таарыштыр тургузар талазы-биле эш Сталинның айтыышкыннарын күүседир дугайында большевик партияның организакчы ажыл-чорудулгазын чырыдар ужурлуг. Камгалалдың продукциязын бүдүрүп үндүреринче үлетпүрнү ажылдадып кииргени, дайзынның кыжаныр турганы районнардан муң-муң үлетпүр бүдүрүлгелерни көжүргени, камгалалга ужур-дузалыг чаа-чаа үлетпүр бүдүрүлгелериниң тудуушкунунуң чөөн районнарга чорутканы, Кызыл Армияны чаа чепсектер-биле хандырганы, ССРЭ-ниң хамаатыларын бүгү-ниитиниң шериг өөредилгезинге ыяавыла өөренир дугайында Камгалалдың Күрүне Комитединиң доктаалы, фронтуның чоогунда хоорайларга болгаш областарга улустуң ополчениезин тургусканы, партия организацияларының политик массалыг ажылын дыңзытканы ышкаш чугула хемчегларни чырыдары чугула. Большевик партия, совет күрүне эш Сталинның удуртулгазы-биле кыска хуусааның иштинде чуртту чаңгыс аай дайынчы лагерь болдурган, чурттуң бүгү-ле күштерин болгаш аргаларын тиилелгени чеҗип алырынче мобилизастаан, фронтуга дузалаарының маадырлыг күш ажылынче миллион-миллион ажылчы чоннарны көдүрүп үндүрген. Бүгү совет улус Ленинниң, Сталинның партиязын долгандыр улам сырый катышкан.

Ооң ыңай пропагандист чугаазынга шаап-халдап турган фашистиг шериглерге удур кызыл армияның маадырлыг удурланыышкынын, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштерин быжыдар талазы-биле партияның хемчегларын чырыдар ужурлуг. Кызыл Армияга болгаш Шериг-Далай Флодунга политиктиг пропаганданың органнарын эде организастаан болгаш шериг комиссарларының институтун тургускан. Эш Сталинның айтыышкыннарын удуртулга болдурбушаан, бистиң Төрээн чуртувустуң дайынныларынга удур демиселге кызыгаар чокка бердинген эрес, маадырлыг болгаш коргар деп чүвени билбес болур чорукка совет дайынчыларны армияда партия организациялары кижизидип турган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумундан ССР Эвилелиниң Камгалалдың Улус Комиссарыга болгаш Дээди Кол командылакчыга томуйлатырган эш Сталинның удуртулгазы-биле Совет Армия дайзынның чилчиин төдер, дириг күжүн болгаш техниказын эң-не хөй-биле кыргып хыдыыр, немец фашистиг шериглериниң тургустунган ажыг күжүн чок кылыр, совет шериглериниң шиитпирлиг удур шавар-халдаашкынынче шилчип киреринiң байдалдарын белеткээр сорулганы бодунга салган идепкейлиг камгалалдың планын боттандырып турган. Пропагандистиң тайылбырынга Одессаның, Севастопольдуң, Ленинградтың болгаш советтиң өске-даа хоорайларының маадырлыг камгалалының чижектерин айтыр, фронтуга коммунистерниң мурнакчы ролин болгаш совет дайынчыларының хөй маадырлыг чоруктарын көргүзер ужурлуг. База дайзынның тыылынга партияның, комсомолдуң чажыт организацияларын тургусканының болгаш партизан шимчээшкинин калбарткачының ужур-дузазын демдеглээри чугула.

Эш Сталин Москва чоогунга немец шериглери чылча шаварының планын ажылдап кылган болгаш ону амыдырал кырынга чайыннанчаа-биле боттандырган.

Найсылалдың маадырлыг камгалалының хүннеринде эш Сталин Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 24 чыл оюнуң дугайында илеткелди кылган болгаш 1941 чылдың ноябрь 7-де Москваның Кызыл шөлүнге болган Кызыл Армияның парадынга чүве чугаалаан. Эш Сталин дайынның дөрт ай иштинде түңнелин үндүрүп, ССРЭ-ге удур немецтериниң «чаңнык дайынының» буступ дүшкениниң чылдагааннарын илереткен, гитлержилерни бүгү делегейниң мурнунга эң-не араатанзыг империалистериниң, демократтыг хосталгаларның дайзыннарының партиязы, орттаакы үениң реакциязының партиязы, кижи дүрзүзүн ышкынган болгаш черлик араатаннарның деңнелинге четкен өлүрүкчүлериниң партиязы болур деп сойгалап илереткен.

Эш Сталин бодунуң илеткелинге армияны болгаш флотту деткиирин мөөн соңгаар күштелдиреринче, фронтуга дузалаарының күш ажылынче совет улусту кыйгырган болгаш немец фашистиг эжелекчилерни кырып хыдыыр сорулганы салган. Немец-империалистериниң болгаш оларның шериглериниң чылча шаптырары чайлаш чок болур деп эш Сталин өтүр көрүп билирин кайгамчыктыг күштүү-блие көргүскен.

Эш Сталинның 1941 чылдың ноябрь 6-да болгаш 7-де чугааларының кол үүлдерин айытпышаан, пропагандист болза, совет кижилерни тиилелгеге чайгылыш чок бүзүрелдиг болурунче сорук киирген, армияның дайынчыларының, партизаннарның болгаш тыылдың ажыл-ишчилериниң моральдиг туружун быжыткан, гитлержилерниң эжелеп алган чурттарында фашизмге удур демиселчилериниң дайынчы угаан бодалын көдүрүп үндүрген. Улуг баштынчының бо чугааларының канчаардаа аажок мобилизакчы ужур-дузазын онзалап демдеглээр ужурлуг.

Ооң ыңай Москва чоогунга Кызыл Армияның тиилелгезиниң шериг-политиктиг болгаш бүгү делегей талазы-биле ужур-дузазын чырыдары чугула. Немецтиң шериглери чылча шаптырткан болгаш Москвадан барыын чүкче чамдык черлрге 400 километр ажыг ырадыр ап октатырыпканнар. Гитлержи шеригниң чылча шаптырганы болза, дайынның баштайгы чылында дайынның шиитпирлиг болуушкуну болган болгаш ооң-биле кады немецтериниң делегейниң ийи дугаар дайынынга баштайгы улуг аштырыышкыны болган. Москва чоогунга болган тулчуушкуннарга немецтиң шерии тиилетирбес дээр дугайында гитлержилериниң тургузуп алган турганы шуугаазыннар кезээде хүл-ыйбаландыр чылча шаптырган: шавар халдаашкынның чорудугаларының дугайында эш Сталинның ажылдап кылган стратегтиг планы немецтериниң стратегиязындан артык күүлүүн көргүскен. Совет Армия болза, фашистиг шериглерге удур үүгле туржуп шыдаар эвес, харын оларны ажык черлерге чылча шавар болгаш барыын чүкче сывырып шыдаар күүлүг дайынчы күштүг армия болур деп чүвени Москва чоогунга немецтериниң чылча шаптырган чоруу көргүскен. Немецтериниң аштырыышкыны «чаңнык дайынның» гитлержи авантюристиг планнарның шуут буступ дүшкенин, оларның ССРЭ-же оор өзу-биле хенерттен халдаанының түңнелинде тургустунган түр ажыг күштерин немецтерден чидирип ышкыганын көргүскен.

Пропагандист болза, эш Сталинның 1942 чылдың февраль 23-те дужаалынга көдүрүп үндүргени шиитпирлиг факторлар болур болгаш советтиң мурнакчы шериг эртеминге үнелиг салыышкын болур дайынның үргүлчү хөделип турар факторларның дугайында сталинчы тезистиң теоредиктиг болгаш практиктиг канчаар-даа аажок улуг ужур-дузазын тайылбырлаар ужурлуг.

Ооң дараазында пропагандистиң чугаазынга совет-герман фрондузунга 1942 чылдың чайынында тургустунган байдалдың характеристиказын бээр ужурлуг. Москва чоогунга таварышкан аштырыышкынның болгаш Кызыл Армияның 1941—1942 чылдарда кышкы шавар-халдаашкынының түңнелинде улуг чидириглерге таварышкан болзадаа, немецтер ам-даа улуг күштерлиг турган деп чүвени демдеглээри чугула.

Ынчаарга Англи, Америк «эвилелчилер» Совет Эвилелин болдучарла арга-биле улам харыксырадыр болгаш кошкадыр дээр боттарының пропокастыг политиказын чорутпушаан, Европага ийи дугаар фронтуну ажыдар дугайында боттарының хүлээлгезин күүсетпээннер. Немецтер Европада ийи дугаар фронтуның чогун ажыглап алгаш боттарының бүгү кур күштерин, ооң иштинде талалакчыларының шериглерин совет-герман фронтузунче октаан болгаш боттарының күштериниң хөй кезиин мурнуу-барыын күктүң уунга мөөннээш, чаа шавар халдаашкынны эгелээн.

Москваны ооп эрткеш, ону Волга болгаш Урал тыылындан үзе киргеш, ооң соонда чөөн-күктен Москвага согуушкун таварыштырар болгаш 1942 чылда дайынны доозар деп турган. Немецтериниң бо шавар халдаашкынының сорулгазын эш Сталин чогуур өйүнде өтүр билген. Немец шериглериниң Сталинградты эжелеп алгаш, совет фронтуну үзе кирер болгаш Волганы дургаар соңгу-күктеп Москвапы ооп эртерин, бурунгаарлаарын үргүлчүлээрин кордап турганы Сталинградты ыяавыла камгалаарын өш Сталин дужааган.

Дайзынга ойтур чылча согуушкунну бээрин организастаар талазы-биле, Кызыл Армияның дайынчы арганарын быжыдар талазы-биле (армияның кезектеринге кадыг корум-чурумну болгаш демир дег сагылга чурумну, чаңгыс аай бүрүн башталганы тургусканы болгаш фронтуга дузаламчыны күштелдирер талазы-биле) чайладып көжүрген бүдүрүлгелерни дүрген таарыштыр тургузуп, чаа бүдүрүлгелериниң тудуушкунун чорудуп, оларны ажылдадып кииргени, демир орук транспортунуң ажылын экижиткени, чөөн-күкке тарылга шөлдерин калбартканы, партияның болгаш совет күрүненің чорудуп турган хемчеглерин чырыдары чугула. Партия ол үеде берге болгаш ыарын ажылды улуг хемчээлге боттандырып турган дээр дугайын чугулалап демдеглээр херек.

Пропагандист болза, эш Сталинның Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 25 чыл оюнуң дугайында 1942 чылдың ноябрь 6-да кылган илеткелиниң кол үүлдерин тайылбырлап айтырынче улуг кичээнгейни салыр болгаш ол илеткелдің ужур-дузазын тайылбырлаар ужурлуг. Эш Сталин бодунуң илеткелинге Советтиң күрүне болгаш партия органнарының фронтуга быжыг тыылды организастаар талазы-биле, Кызыл Армияның камгалалдыг болгаш шавар-халдаашкынныг операцияларын чорудар талазы-биле эрткен чылдың иштинде чоруткан ажыл-чорудулгазын характерлээн, англи-америк эвилелчилериниң Европага ийи дугаар фронтуну ажыдар дугайында боттарының хүлээлгелерин чорчүп үрээн чоруу немецтериниң 1942 чылдың чайынында болгаш күзүнүнде тактиктиг түр чедиишкиннериниң кол чылдагааны ында болганын көргүскен, Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынынга сорулгаларын тодаргайлаан.

Чугаазының түңнелинге эш Сталинның дужаалын өзугаар совет шериглер-Сталинградты маадырлыы-биле камгалап турган болгаш ооң-биле чергелештир бистиң армиявыстың удур чаа шиитпирлиг шавар-халдаашкынының белеткелин чорудуп турган деп чүвени көргүзер херек. Камгалалдың Улус Комиссарының 1942 чылдың ноябрь 7-де дужаалынга эш Сталин «Кызыл Армияның чаа согуушкуннарының күжүн дайынның билип көөр хүнү ырак эвес. Бистиң кудумчувуска байырлал база болур» деп төөгүлүг медеглелди кылган.

Чугаазын дооскаш, пропагандист болза, И. В. Сталинның «Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайында» деп номундан адаанда айыткан ажылдарны номчуур болгаш конспектилеп алыр дугайында дыңнакчыларга онаалганы бээр: «1941 чылдың июльдин 3-те эш Сталинның радио дамчыштыр чугаазы», «Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 24 чыл ою», «Москваның Кызыл шөлүнге 1941 чылдың ноябрь 7-де Кызыл Армияның парадынга чугаазы», «Камгалалдың Улус Комиссарының дужаалы 1942 чылдың февраль 23-те, № 55, Москва хоорай», «Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 25 чыл ою», «Камгалалдың Улус Комиссарының дужаалы 1942 чылдың «ноябрь 7-де, № 345, Москва хоорай», «Иосиф Виссарионович Сталин. Допчу биография» деп дептериниң XI бөлүү-биле бүгү дыңнакчыларның танышкан турары эргежок чугула.

* * *

Дараазында кичээлге эгелээр беседага мындыг айтырыгларны тургузарын сүмелеп турар: 1) Эш Сталин Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының характериниң болгаш сорулгаларының дугайында; 2) Эш Сталинның 1941 чылдың июль 3-те радио дамчыштыр чугаалаан чугаазы болгаш ооң төөгүлүг ужур-дузазы. 3) Дайзынга чылча ойтур харыы бээринге совет улусту мобилизастаар талазы-биле большевик партияның болгаш Совет күрүненің хемчеглери. Советтиг чурттуң чаңгыс аай дайынчы лагерь болдурганы; 4) Немец шериглериниң Москва чоогунга чылча шаптырганы болгаш ооң төөгүлүг ужур-дузазы. «Чаңнык дайыннарның» гитлержи планнарының буступ дүшкени; 5) Эш Сталин дайынның шиитпирлээр үргүлчү хөделип турар факторларның ролюнуң дугайында. 6) Немецтериниң 1942 чылдың чайынында болгаш күзүнүнде тактиктиг түр чедиишкиннериниң чылдагааннары. Дайзынга ойтур чылча харыы бээрин организастаар талазы-биле большевик партияның ажыл-чорудулгазы.

Беседаның сөөлүнде пропагандист адаанда айыткан кол айтырыгларны өзугаар тайылбырын чорудар: 1943 чыл—дайынның чорудулгазында үндезин эргилденің чылы; немецтерни Сталинград чоогунга чылча шапканы болза, улуг дайыннарның төөгүзүнде эң-не шылгарангай тиилелге; Курск чоогунга тулчуушкун; Совет чурттуң девискээринден дайзынны массалыы-биле үндүр сывырып эгелээни; 1943 чылдың чайынында Совет Армияның шавар халдаашкыны.

Эш Сталинның стратегтиг чиңгине планын өзугаар тулчуушкуннуң чорудулгазында шериг-ниң дыка хөй санныг техниказы-биле чепсеглетинген 300 муң фашисчи шеригни бүзээлээш, бүрүнү-биле чок кылып узуткаан Сталинград тулчуушкунунуң дайынны доозарынга шиитпирлиг болган ужур-дузазын чугаазының эгезинге тайылбырлаар херек. Ол болза, улуг дайынның төөгүзүнде эң-не шылгарангай тиилелге, шеригниң уран аргазының тиилелгези, сталинчы стратегияның болгаш тактиканың кайгамчыктыг тиилелгези болган. Сталинград—совет улустуң маадырлыг болгаш быжыг туруштуг чоруунуң демдээ. «Сталинград болза, немец-фашистиг шеригниң хөөрү болган. Сталинградтың тулчуушкунунуң соонда немецтер ол шии-биле өөнделеп шыдаваннар деп чүве билдингир» (И. Сталин). Делегейниң ийи дугаар дайынының чорудулгазынга эргилде болган, Европаның гитлержилерге дарлатырган улустарының удурланыышкынын идепнейжидерин болдурган Сталинградтың тулчуушкунунуң бүгү делегей талазы-биле канчаардаа аажок ужур-дузазын демдеглээр херек.

Сталинга удуртурган Совет Армия Сталинградтың чоогунга тиилелгени чеҗип алгаш, дайын чорудулгаларының инициативазын бодунуң холунга быжыы-биле алган болгаш ооп бээр ону дайынның төнчүзүнге чедир салбаан. Кызыл Армияның 1943 чылда кышкы шавар халдаашкынының түңнелин чугаалавышаан пропагандист болза, сталинчы совет командылалдың өтүр көөр чоруун болгаш Совет Армияның бузулбас күчүзүн база катап көргүскен бистиң армиявыстың Курск чоогунга шылгарангай тиилелгезиниң эң чугула ужур-дузазын чырыдар ужурлуг. Курск чоогунга тулчуушкун болза, немец-фашистиг шеригни бергедээшкин мурнунга тургускан деп эш Сталин демдеглеп турган. Совет Армия ол улуг тиилелгени чеҗип алгаш, чаа күчүлүг шавар халдаашкынын эгелээн болгаш харын дайзынның түр эжелелинге турган советтиң черин үштүң ийи хуузунга чедир 1943 чылдың ноябрьде-ле хостаан турган. Совет Армияның чедиишкинниг шавар-халдаашкыны фашистиг Германияны ханы кризистиң мурнунга тургускан.

Ооп ыңай пропагандистиң тайылбырынга партизан шимчээшкининиң калбарып турганын болгаш ооң Европага ийи дугаар фронтунуң чок болуп турган үе байдалында эң-не чугула ужур-дузалыг болганын тодаргайы-биле чырыдар ужурлуг. Эш Сталинга сорук киирткен болгаш углап баштатырган партизан шимчээшкини канчаар-даа аажок улуг күштүү-биле калбарткан болгаш немец шериглериниң дыка хөй кезиин чардыктырып, фашистиг шеригниң тыылын дезорганизастап турган. Партизан отрядтарының болгаш катыжыышкыннарның өзээ партия организациялары болуп турган. Бо айтырыгны чырыдып тайылбырлаарда А. Федоровтуң «Чажыт обком ажылдап тур», С. Ковпактың «Путивильден Карпат чедир» болгаш өскедаа номнарны ажыглаары чугула.

Пропагандист болза, эш Сталинның «Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 26 чыл оюнуң дугайында» илеткелиниң утка-шынарын тайылбырлаар ужурлуг. Эш Сталин бодунуң ол илеткелинге Совет улустуң болгаш соң армиязының тиилеп алган улуг тиилелгелериниң түңнелдерин кылган, база дайзынны чедир согар төлээде бистиң бүгү күштеривисти чыырынче совет дайынчыларны болгаш тыылдың ажыл-ишчилерин кыйгырган. Октябрьниң 25 чыл оюндан 26 чыл оюнга чедир—эрткен чыл болза, Ада-чурттуң дайынының эргилделиг чылы болур тур деп эш Сталин чугаалаан. «Кызыл Армияның тиилелгелериниң түңнелдери болгаш саалдары совет-герман фронтунуң девис-кээринден дыка ырап үнгеш, делегей дайынының моон соңгааргы бүгү аныымын өскерилдирген болгаш бүгү делегей талазы-биле улуг ужур-дузалыг болган» («Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайында» арын 121, 5-ки үндүргени).

Пропагандист болза, эш Сталинның илеткелинге үндезилээш 1943 чыл болза, совет тыылдың ажылынга база эргилделиг чыл болганын, совет күрүне болза, ам немецтериниң ССРЭ-ге удур дайынны эгелээн үезинде, оларның шериг техниказынга сан талазы-биле ажыг турган үүлүн узуткаарын хандырып турар эптиг таарыштырган болгаш дүрген өзүп турар дайын ажыл-агыйлыг болганын көргүзери чугула. Фронтуну бүгү хереглетинер үүлдер-биле хандырып турган үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның чедиишкиннерин, фронтуга дузалаарының чуртка калбаа-биле делгереп үнген бүгү-эвилелдің социалистиг чарыжын, чурттуң камгалал фондузунга боттарының ыыгжавырларын чыылдырар дээш бүгү улустуң хайныгын үнген патриоттуг шимчээшкинин демдеглээри чугула. Дайынның чылдарында тыылга совет кижилериниң—ажылчын аңгының, колхозчу тараачынның, интеллигенцияның маадырлыг күш-ажылы болза, Төрээн чуртту камгалаарынга улустуң үлегерлээр чүве чок маадырлыг чоруу болур деп эш Сталин характерлээн.

Фашистиг эжелекчилерге удур бүгү улустуң демиселиниң сорук киирикчизи болгаш организакчызы Ленин—Сталинның партиязы болган. «Партияның организакчы ажылы болза, бистиң бүгү күштеривисти болгаш хөреңгилеривисти дайзынны чылча шавар херекке чагыртпышаан, совет кижилериниң бүгү кужениишкиннерин чаңгыс кылдыр катыштырган болгаш ниити сорулгаже углаан» («Совет Эвилелиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайында», арын 119).

Ооп ыңай «Немец эжелелден хостатырган районнарга ажыл-агыйны катап тургузар талазы-биле соңгаарладып болбас хемчеглериниң дугайында» ССРЭ-ниң Улускомунуң Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның 1943 чылдың август айда эш Сталинның саналын өзугаар хүлээп алган доктаалының канчаар-даа аажок улуг ужур-дузазын тайылбырлаары чугула. Улуг хемчээлдиг дайын чорудулгаларын чорудуп турганы-биле чергелештир улус ажыл-агыйын катап тургузарын чедиишкинниг боттандырган чорук бистиң чуртувустуң социалистиг тургузуунуң күжүн болгаш артык күүлүүн тодаргай көргүзери чугула.

Ооп ыңай Ада-чурттуң дайынын чорудуп турында Совет Эвилелиниң улустарының эп-найыралы улам-на каңналып турганын демдеглевишаан, пропагандист болза, камгалалдың Улус Комиссариадын болгаш Даштыкы Хереклериниң Улус Комиссариадын ниити-эвилелдии болуп турганындан республиканыы кылдыр эде тургузар дугайында эш Сталинның саналын өзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 1944 чылдың мартта хүлээп алган шиитпириниң ужур-дузазын тайылбырлаар ужурлуг.

(Уланчызы дараазында үнер).

Дөрт күрүнелерниң даштыкы херектер министрлериниң оралакчыларының баштайгы чөвүлел хуралы

ПАРИЖ. (**СЭТА-ның тускай коррес пон**). апрель 13-те даштыкы херектерниң Министрлер Чөвүлелиниң хүн айтырыын ажылдап кылырынга чыылдырган дөрт күрүнелерниң даштыкы херектериниң министрлериниң оралакчыларының баштайгы чөвүлел хуралы бодунуң ажылын уламчылаан. Хуралды Великобританияның төлээлекчизи Дэвис даргалаан.

Атлантик пактызының болгаш америк шериг баазаларының дугайында дөрт күрүнелерниң чепсектиг күштерин болгаш боо-чепсээн кызырарының дүгайында Германияның демилитаризациязының дугайында болгаш Триести дугайында чүүлдү хүн айтырыынга киирериниң дугайында санал болур ындыг чугула айтырыглар талазы-биле совет төлээлекчиниң дүүнгү чугаазынга тодаргайлаан чүүлдеринге үш күрүнелерниң төлээлериниң позицияларын шүгүмчүлээнинге үш күрүнелерниң төлээлекчилери бо хүнгү чөвүлел хуралга чүнү-даа харыылаваанар.

Март 5-тиң сөөлүнде совет төлээлер киитизи-биле хүн айтырыының талазы-биле кандыг-даа саналдар киирбээн дээр хире катырынчыг бадыткал-биле бо хүн Джессеп чүве чугаалаан.

Үш күрүнелерниң саналдарын камгалаарынга кандыг-даа барымдааны АКШ-тың төлээлекчизи көргүспээн, ындыг медеглел-биле кызыгаарлатынган, чүл дизе, хүн айтырыының талазы-биле, ол ышкаш олар апрель 11-де чаарткан Румыния, Болгария болгаш Венгрия-биле тайбың керээлериниң дугайында санал күштүг болуп артар деп үш күрүнелерниң саналын дапкырлаан.

Францияның төлээлекчизи Пароди хүн айтырыының талазы-биле үш күрүнелерниң төлээлериниң киирген айтырыын чугаалажырынче маргылдааны киирерин оралдашкан. Пароди, хүн айтырыының талазы-биле дугуржулганы чеьдип алыр сорулгага «эргежок дүжүп бериишкиннерни» үш күрүнелерниң төлээлекчилери кылган дээр хире ындыг чүүлдү көргүзерин оралдашкан.

Джессептиң болгаш Пародиниң чугааларынга харыы бербишаан, ССРЭ-ниң төлээлекчизи Громыконуң медеглээни болза:

—Дүүн бис харыылаан бис, чүл дизе, хүн айтырыының талазы-биле дугуржулганы чеьдип алырын хандырар дээш, кандыг-даа базымнарны ам-даа үш күрүнелерниң төлээлекчилери кылбайн турар болгай. Олар болза, мурнуку хевээр-ле Атлантик пактызының болгаш янзы-бүрү чурттарга америк шериг баазаларының дугайында болгаш Триести дугайында айтырыглар болур ындыг чугула айтырыгларны хүн айтырыынга киирер дугайында совет саналды хүлээп алырындан ойталаарын уламчылап турар. Хүн айтырыынга киирери-биле чөпшээрежип турар үш күрүнелерниң төлээлериниң ол-ла айтырыының дугайын, чижээ, боо-чепсектерниң болгаш чепсектиг күштерни кызырар дугайында ол айтырыгларның ужур-дузазы чок дээринге чедир-ле аастан дүжүрбейн база ындыг ийи уткалыг кылдыр тургустунуп турар-дыр. Шынап-ла бо айтырыг болза, бистиң хуралывыстың ужуражып турар ындыг бергелериниң чылдагааны ол болур, эң ылаңгыяда сөөлгү үеде чугула айтырыгларны чугаалажып болур беленииниң дугайында дугуржулганы чеьдип алыр күзелдииниң дугайында сөс кырынга биске медеглеп турар, а херек кырында хүн айтырыынга ол чугула айтырыгларны киирерин­ге чөпшээрешпейн турар.

Совет төлээлериниң позициязы болза үш күрүнелерниң төлээлекчилеринге, ооң иштинде Джессепке база эки билдингир деп чүве дадаргалзаа-даа чок. Ындыг болза-даа, бо хүн Джессеп совет позицияда шупту-ла чүүлдер билдинмес эвес дээр сагыш бодалды тургузарын оралдашкан. Бо хүнгү ооң ол медеглелин алгаш көөрге, ооң мурнуку медеглелдери-биле дөмей болуп турары билдингир, чүл дизе, херек болза, совет позицияның кандыг бир билдинмезинде эвес, а харын америк төлээлекчиде бир янзы байдал бар, ол байдал болза, чугула айтырыгны чугаалажырындан ойталап турары болур. Бир эвес кандыг бир билдинмес чүве бар болза, ону тодаргайлаар херек, ынчаарга ону үш күрүнелерниң төлээлекчилери, эң ылаңгыя АКШ-тың төлээлекчизи чүге дораан-на билип ап шыдаваан ынчаш. Чижээ, Джессеп хүн айтырыынга кандыг айтырыгларны киирерин совет төлээлер саналдап турары тодаргай эвес хире-дир деп мырыңай каш удаа медеглеп турар. Хүн айтырыының талазы-биле совет төлээлериниң саналы кандыг болуп турарын Джессептиң билип алыры чүге берге болуп турарыл? Хүн айтырыының бир дугаар чүүлүн чугаалашпышаан, кандыг орукту ажыткан бис деп чүвени Джессеп эки билип турары болза, Европада улустар аразының нарыыдаашкыныының чылдагааннарының дугайы, база дөрт күрүнелерниң аразында байдалды экижидеринге эргежок чугула хемчеглер дугайы болур. Германияның ремилитаризациязының дугайында, а ол ышкаш дөрт күрүнелерниң боо-чепсээн болгаш чепсектиг күштерин кызырар дугайында бо чүүлге кирген турган, а хүн айтырыының тускай чүүлү кылдыр тургустунмайн барган чугула болуп турган бо ийи айтырыгларга совет төлээлер адак сөөлүнде келгеш, чөпшээрешкени Джессепке билдингир болгай. Хүн айтырыының ол чүүлүнге база ол ышкаш өскедаа чамдык эдилгелерни киирерин саналдап турган совет төлээлериниң саналы Джессепке база билдингир. Адактың сөөлүнде, ол чүүлге дөрт төлээлер ам-даа чөпшээревээни Джессепке эки билдингир. Ол чүл дээрге, хүн айтырыынга кандыг чүүл эргежок чугула болгаш ооң ужур-утказын чугаалажып турарынга бис шупту чөпшээрежип турар бис.

Ол чүүлдү ам-даа дугурушпаан. Джессепке хүн айтырыынга Триести дугайында айтырыгны киирер дээн совет санал база билдингир. Медеглелбиле холбаштыр, ССРЭ-ниң төлээлери ол айтырыгның ужур-дузазын айтып турган болгаш бодунуң саналы-биле хевээр болуп турган. Ынчалзажок, ол санал үш күрүнелерниң төлээлекчилериниң талазындан удурланыышкынга амдаа ужуражып турар, ону барымдаалыг чүүл кылдыр хүлээп ап черле болбас. Хүг **айтырыында дугурушпаан ийи дугаар төлевилел айтырыы бо тур.** Ынчаарга, ам совет төлээлериниң позициязының дугайында чугаа чоруп турган төлээде, билдинмес чүүл кайда боор.

Совет төлээлер Австрия-биле керээ дугайында айтырыгны хүн айтырыынга киирер дугайында бодунуң позициязын болгаш ону тайылбырлаар талазы-биле каш катап чугаалажып келген. Бо айтырыг талазы-биле совет төлээлериниң позициязында билдинмес чүүл чүү болур боор, ол ышкаш ол айтырыгны амдаа безин дугурушпайн туруп турардыр.

Громыконуң уламчылап чугаалааны болза: «Атлантик пактызының дугайында, база америк шериг баазаларының дугайында айтырыгны хүн айтырыынга кииреринче совет төлээлериниң камгалап турары, ол ышкаш билдингир, чүге дизе, ол айтырыг дөрт күрүнелериниң аразында байдалдарны экижиде-ринге эргежок чугула хемчеглериниң дугайын чугаалап турар хүн айтырыының бир дугаар чүүлүнге шуут хамаарышкан болуп турар. Совет төлээлериниң ол саналынга удур дөрт күрүнелериниң төлээлекчилери ам-даа удурланып турарлар, ынчаарга, бо дугайы кандыг-даа бүзүрелдиг барымдааларны көргүспейн турар, чүге дизе, ындыг барымдаалар турбаан болгаш турбас-даа.

Март 27-де үш күрүнелериниң төлээлекчилери Болгария, Венгрия болгаш Румыния-биле тайбың керээлериниң дугайында айтырыгны кииргени билдингир. Оон сөөлзүредир, ылаңгыя апрель 2-де олар ол саналды ап каапкан турган. Ынчалзажок, ийи хүннүң мурнунда олар ол айтырыгны база катап тургузуп келгеннер. Ол саналды үш күрүнелериниң кииргени-биле холбаштыр совет төлээлер март 30-де киирип турган дүгжүп турар чүүлге бодунуң формулировказын белеткээн. Бо формулировкада айтырыг болза, чүгле Румыния, Болгария болгаш Венгрия-биле тайбың керээлериниң дугайында эвес, харын ол ышкаш Италия-биле тайбың керээзиниң айтырыы болур, база оон аңгыда денацификация болгаш демократизация база дайынның кем-буруулугларының дугайында айтырыгларны киирбишаан, Германияга болгаш Австралияга хамааржып турар дөрт күрүнелериниң дугуржулгазының дугайында айтырыг салдынып турар.

Ооң-биле чергелештир, үш күрүнелериниң төлээлекчилери Болгария, Венгрия болгаш Румыния-биле тайбың керээлериниң дугайында айтырыгны катап тургусканнар, совет төлээлер ол дугайын медеглээн турган, ол ышкаш бо айтырыг талазы-биле бодунуң формулировказын камгалап турар. Ол чүүлге бистиң формулировкавыс-биле үш күрүнелериниң төлээлекчилери чөпшээрежирин ам-даа тодаргай чугаалавааннар.

—Бо айтырыг талазы-биле бистиң позициявыста чүү тодаргай эвезил? — деп айтырыгны салыр херек.

Адак сөөлүнде, биске бүрүнү-биле билдингир болган, бистиң хуралывыстың ажылының барык эң-не эгезинде бис Германияның чаңгыс эвинге болгаш ооң-биле тайбың керээзин чарары-биле хамаарышкан хүн айтырыының чүүлүнге бүрүнү-биле чөпшээрээн бис. База бо айтырыгда байдал болза, кончуг тодаргай.

Громыконуң медеглээни болза: «мынчангаш, хүн айтырыынга чеже чүүлдерни дугурушкан болгаш чежезин дугурушпаан дээрзин билип алыры берге эвес. Ону салаа базып санап-даа болур, бир эвес күзээр болзуңарза, база катап санап болур.

Триести дугайында саналды чугаалажырынга күзелдиг совет төлээлер болза, хүн айтырыының ындыг чүүлүнүң айтырыы болур ындыг айтырыгларны Джессептиң талазындан дыңнаары безин эки эвес. Бис хүн айтырыынга ол айтырыгны тускай чүүл кылдыр киирерин саналдап тур бис, а ол айтырыг сан талазы-биле кандыг болурун немелде кылдыр тодаргайлаар херек.

Джессептиң, ооң бодунга «билдинмес» болуп турган деп ооң ол медеглелиниң айтырыгларынга харыылавышаан, Громыконуң чугаалааны болза.

—Шыны-биле ап көөрге болза, бо дугайында херек билдинмес байдалдарда эвес болуп турар деп Джессептиң оралдажып турган чоруунга ындыг билдинмес чүүлдер турбайн турар, чүге дээрге, айтырыг болза, совет төлээлериниң саналдарының дугайында болуп турар-дыр. Бистиң хуралывыста ужуражып турар бергелериниң кол чылдагаанын мурнунда-ла бис айтып келгенивис-биле улам-на бүзүредип турар болгай бис, ол болза, АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактары даштыкы херектер министрлериниң чөвүлелиниң съездизинге көөрүн туралавааны ол болур. Шиитпирлетинмээн дыка чугула айтырыглар болза, тайбыңны деткиринге байдал болуп турар. Атлантик пактызының дугайында болгаш америк шериг баазаларының дугайында айтырыгны хүн айтырыынга кииреринге үш күрүнелериниң төлээлекчилери удурланып турганын чүгле ооң-биле тайылбырлап болур. Дөрт күрүнелериниң боо-чепсектерин болгаш чепсектиг күштерин кызырарының дугайында айтырыгны көөр саналче үш күрүнелериниң удурланып турар байдалын чүгле мооң-биле тайылбырлап болур, Министрлер Чөвүлелинге чугаалажыры-биле ол айтырыгны тургузар бодунуң беленииниң дугайында аазап медеглевишаан, үш күрүнелериниң төлээлери херек кырында ону чугаалажырын үзе тыртар дээш эргежок бүгү чугула чүүлдерни кылып турарлар. Дөрт күрүнелериниң боо-чепсектерин болгаш чепсектиг күштерин кызырар дугайында боо-чепсектерниң деңнелииниң дугайында кол айтырыгны кандыг бир айтырыглар-биле чаарын олар оралдажып турганын ук факт ол дугайын чугаалап турар. Ылаңгыя **дөрт күрүнелериниң** боо-чепсектерин болгаш чепсектиг күштерин кызырарының дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнден үш күрүнелериниң чазактары ойталап турар болгаш боо-чепсектериниң болгаш ниити, тодаргайлаарга, бүгү чурттарның чепсектиг күштерин кызырар дугайында айтырыгны салып турар деп ук факт. бо дугайын ол ышкаш чугаалап турар. Бис мырыңай бирде-бирээ чокка айтып турган бис, үш күрүнелер ындыг уткалыг чүүлдү хүлээп алыр дээр чорук Лиги нацияда эрткен дуржулга ышкаш КНО база шак ындыг болуп турар чорук ажык чок, куруг декларацияларга, ажык чок чугаалажыышкынарның оруубиле ол бүгү шиитпирлетинмээн айтырыглар ынаар угланган турар ийик. Бис күзеп турар бис, чүл дизе, бо бүгү айтырыгның чугаалажылгазы боо-чепсектерни болгаш чепсектиг күштерни кызырар талазы-биле, а практиктиг хемчеглер декларацияларның ажык чок оруу-биле чоруразын дээш тодаргай хемчеглерни дөрт күрүнелер хүлээп алырынче чедирер.

Дөрт күрүнелер — Совет Эвилели, АКШ, Великобритания болгаш Франция боо-чепсектерни болгаш чепсектиг күштерни кызырар дугайында айтырыгны чугаалажырындан ниитизи-биле ойтәлааны дөмей болуп турар үш күрүнелер боо-чепсектерни болгаш хүн айтырыынга чепсектиг күштерни кызырар дугайында айтырыгны кииреринден ойталап турар деп бис база катап медеглеп тур бис.

Бо дугайында үш күрүнелериниң төлээлекчилеринге бүзүредип, база катап коргүзери эргежок деп санап тур бис, адактың сөөлүнде, олар ол чугула айтырыгны хүн айтырыынга кииреринге, ооң ужур-дузазы аңаа дүгжүп турар кылдыр дугуржуру эргежок чугула.

Пародиниң чугаазынга хамаарыштыр, база совет төлээлер «чөпшээрелди кылган» кылдыр үш күрүнелериниң төлээлери хуралга чамдык айтырыгларны көргүзер сорулга-биле чугаалажылганың допчу чижээн кылганын демдеглевишаан, Громыконуң чугаалааны болза:

—Пародиниң кылган допчулалы чаңгыс талалыг. Пародиниң чугаалазы болза, үш күрүнелериниң төлээлекчилери кылган дээр хире ук «чөпшээрежилгелерге» совет төлээлер чөпшээрежир боор дээр уткалыг чугаалап турган. Ын чанмыжажок, мен база катап медеглээр ужурлуг мен, чүл дизе, үш күрүнелериниң төлээлекчилериниң кылып турган ук базымнары хүн айтырыының талазы-биле дугуржулга меге үндезинчи тып алыр дээш совет төлээлериниң шыны-биле чорудуп турган ук базымнары-биле кандыг-даа деңнештирилге чок болуп турар. Мооң адаанда фактының дугайында чижек кылдыр сагындырайн. Кажан, совет төлээлер хүн айтырыының тускай чүүлү шынарлыг кылдыр боо-чепсек болгаш чепсектиг күштерни кызырар дугайында айтырыгны киирерин саналдаан, ынчаарга үш күрүнелериниң төлээлекчилериниң медеглээни болза, оларга ол айтырыг таарышпас, чүге дизе, олар ол айтырыгны хүн айтырыының бир дугаар чүүлүнге киирген турар ужурлуг деп санап турарлар. Бис чөпшээрээн бис, чүге дизе, ол айтырыг хүн айтырыының бир дугаар чүүлүнүң кезээ турган. Ынчаарга, үш күрүнелериниң төлээлери чаа удурланыышкынны идип үндүрген. Оларның медеглээни болза, совет санал чүгле боо-чепсектерни болгаш чепсектиг күштерни кызырар дугайында айтырыгны көөрүн баш бурунгаар көрүп турар болгаш боо-чепсектериниң болгаш чепсектиг күштериниң деңнелииниң дугайында база контроль дугайында чүнү-даа чугаалаваан деп турар. Боо-чепсектер болгаш ооң-биле холбаштыр улустар аразының контролюнуң дугайында айтырыгларны бир дугаар чүүлге киирген турарын ССРЭ-ниң төлээлери чөпшээрээн. Ынчалзажок, ооң сөөлүнде үш күрүнелериниң төлээлери боо-чепсектериниң болгаш чепсектиг күштериниң кызырылдазының дугайында айтырыгны сөөлгү планче аткаар тырткан турар ужурлуг, а башталгы планче боо-чепсектериниң деңнелииниң дугайында айтырыг тургустунган турар ужурлуг деп медеглевишаан, совет саналга удур чаа кажар аргаларны дилеп турар апарганнар.

Громыконуң чугаалааны болза, барыын талакы үш күрүнелериниң ол саналын хүлээп алыр чорук боо-чепсектериниң болгаш чепсектиг күштериниң кызырылдазының дугайында ажык чок чугааларже, а тодаргай херектерже кирбейн бүгү херекти нүүртештирер дээни ол болур ийик. Үш күрүнелериниң чазаа хөй ниитиниң чөптүг негелдезин чамдык үндүт хээлиге бериптер дээш, тайбыңны быжыглаар талазы-биле хемчеглерни баш бурунгаар алган турарынга сонуургалдыг болур дээш ындыг чугаалажылгаларның четчин болурун санап турарлар ирги бе. Будулуушкунну ап чорутканынга улустар черле өөрүвейн турар. Чижээ, 1946 чылдың декабрьде Кол Ассамблея боо-чепсектерни болгаш чепсектиг күштерни бүгү-ниити таарыштырылгазының болгаш кызырылдазының принциптериниң дугайында резолюцияны хүлээп алган турган. Ынчалзажок, ол резолюцияның күүселдезин АКШ-тың, Великобританияның болгаш Францияның чазактары үзе тырткан, олар чепсек сүрүүшкүнүнүң оруунда турупканнар. Улустарны мегелээн ол чорукка совет чазак удур туруп турар.

Түңнелинге Громыко үш күрүнелериниң төлээлекчилериниң саналынга шиитпирлии-биле удурланган.

(СЭТА).

Немец улус Эрнст Тельманның тураскаалын демдеглеп турар

БЕРЛИН. Март 18-те Берлинге Германияның социалистиг чаңгыс-эптиг партиязының Төп Комитединиң болгаш берлин организациязының удуртулгазының организастааны-биле немец ажылчын аңгының удуртукчузу Эрнст Тельманның төрүтүнгенинден бээр 65 чыл болган оюн тураскаан хурал болган.

Кызыл болгаш кара-кызыл алдын туктар-биле шимеп каастаан сценада Тельманның улуг чуруунуң адаанда: «Чаа хевирниң партиязын тургузары дээш Эрнст Тельманның оруу-биле, бурунгаар!», «Эрнст Тельманның чагыгларын күүсетпишаан, катап боо-чепсеглээшкинге удур тайбың дээш демиселге ажылчын аңгының чаңгыс-эптиг хөделиишкинин быжыглаңар!» — деп лозуңнарны бижээн турган.

Хурал президиумунда—Германияның социалистиг чаңгыс-эптиг партиязының даргазы Вильгельм Пик, Эрнст Тельманның кадайы Роза Тельман болгаш Германияның социалистиг чаңгыс-эптиг партиязының политбюрозунуң кежигүннери.

Хуралга ол ышкаш совет дипломаттыг элчин чериниң удуртукчузу Г. М. Пушкин болгаш улус демократиязының чурттарының дипломаттыг элчин черлериниң төлээлекчилери база олурушкан.

Эрнст Тельманның амыдыралы, ажыл чорудулгазы болгаш ажылчын аңгының чаңгыс-эви дээш, тайбың дээш ооң демиселиниң дугайында илеткелди Германияның социалистиг чаңгыс-эптиг партиязының чиңгине секретари Вальтер Ульбрихт кылган.

Вальтер Ульбрихт бодунуң илеткелиниң түңнелинде чаңгыс-эптиг демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг Германияны тургузар дээш, Барыын Германияны катап боо-чепсеглээринге удур демиселге ажылчын аңгының чаңгыс-эвин быжыглаарынче Германияның бүгү ажылчы чоннарын кыйгырган.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының апрель 16-да дамчыткан медээзинде чугаалап турары болза, төп фронтуга дайзынның ап чоруткан шавар-халдаашкыннарын Улустуң армиязының кезектери болгаш кыдат эки-турачылар доктаадып тургускан.

Апрельдиң 15-те Улустуң армиязының кезектери дайзынның үш самолёттарын аңдара аткан. (СЭТА).

Америк ужар-чүүлдүң чаа халдаашкыны

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турары болза:

Апрельдиң 11-де 200 ажыг америк самолёттар Кыдаттың агаар кызыгаарын үреп, Фуцзянь провинцияның мурнуу районунда Фучжоу, Синьхуа Хойань, Цюаньчжоу болгаш Амой хоорайларга 11 шактан эгелээш 12 шак 30 минутага чедир хайгаарал ужудуушкунну кылганнар.

Ынчаарга, 48 америк самолёттар Цюаньчжоудан мурнуу чүкте турар кедээ районнарда Кыдаттың агаар кызыгаарының иштинче киир ушканнар; 36 самолёттар Хойандан мурнуу-чөөн талада турар көдээ районда кыдат кызыгаарын үрээннер; ийи самолёттар Фучжоу хоорайның кырынга ужудуушкун кылган болгаш 5 самолёттар Фучжоу хоорайның районунга Кыдаттың агаар кызыгаарын үрээннер.

Ол агрессчи хөделиишкинни калбартырынче угландырган америк агрессорларның кем-буруулуг чоруун кыдат улус серемчилелдии-биле көрүп турарлар.

(СЭТА).

Гоминданчы болгаш америк агентилерни Кыдатта тудуп бажыңнааны

ПЕКИН. Хөй-ниитиниң айыыл чок чериниң органының парлалга дамчыштыр кылган медээзин өзугаар алырга, чоокта чаа Тайюань, Шицячжуан болгаш Янчуань хоорайларга американчы болгаш шанхайшичи разведкалар-биле харылзажып турган ийи чажыт организацияны тып илереткен. Орта 62 кижини тудуп бажыңнаан. Ол организацияның кежигүннериниң бажыңнарын үжеп турда частыр үүлдер, пропаганда литературазы, радиоприемник болгаш телеграф херексели бар болуп илерээн. (СЭТА).

Барыын Германияда полицейжи террор

БЕРЛИН. АДН агентилелиниң Эссенден дамчыдып турарын өзугаар алырга, апрель 13-те Эссенниң «Глаз-сверкен рур» деп шил заводунуң 2400 ажылчыннары ажыл соксадыышкыны кылганнар. Ооң соонда бүдүрүлгениң администрациязы ажылчыннарның өртек үне улгатканынга холбаштыр ай санында немелде төлевир бээр дугайында негелдезин ойталаан. Администрация чери ажыл соксадыышкыны кылганнарны соксадыры-биле «мобильдиг» деп адаар полицияны келдирткен. Резин мергелер-биле болгаш хол боолары-биле чепсегленген полиция заводче чаза таварып киргеш, эр, херээжен ажылчыннарны кандыг-даа айтырыг чокка эттеп-соп туруп бергеннер. Ол чоруктуң соонда дыка хөй ажылчыннарны эмчиге чорудар ужурга таварышкан.

Барыын герман полицияның ол араатанзык аажылаашкыныының соонда заводтуң администрациязы 552 ажылчыннарны ажылдан үндүрер деп чарлаан.

Полицейжи террорнуң ол чоруунга холбаштыр ажылчыннарның хуралы болган, хуралдың киржикчилери үндүрткен ажылчыннарны ажылынга дедир киирерин болгаш ай санында немелде төлевир бээрин негээннер.

(СЭТА).

Француз чазактың бужар-баък шиитпирлеринге удурланыышкыннар

ПАРИЖ. Чурттуң девискээринге Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң ажыл чорудулгазын хоруур дугайында чазактың шиитпиринге удурланган улустуң шимчээшкини франциядa күштелип турар. Апрельдиң 10-да Рено заводтуң ажылчыннарының ол шиитпирге удурланган күштүг чыскаалы болган.

«Се суар» солуннуң бижип турары болза, удурланыышкынның чыскаалдары хоорай бүрүзүнде, көдээ бүрүзүнде, завод бүрүзүнде болуп турган.

ВАРШАВА. Францияның девискээринге Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң ажыл чорудулгазын хоруур дугайында француз чазактың декреди Польшаның хөй-ниитизин күштүү-биле киленнеткен.

«Трибуна люду» солуннуң мурнуку чүүлүнде бижип турары болза, француз чазак тайбыңдан коргар болгаш тайбыңны көөр хөңү чок. Кейниң чазаа чуртту дайынның болгаш фашизмниң оруунче идип турар. Олар француз порттарны — Бордону болгаш Ля Паллисти америк линкорларга, Лотаринцияның металлургия заводун Рурнуң хөреңгитеннеринге берип турар.

СОФИЯ. «Работническое дело» деп солун Болгарияның тайбың камгалалының национал комитединиң кол секретари Траяна Некованың медеглелин парлап үндүрген, ында чугаалап турары болза, француз чазактың бо чаа бужар-баък актызы тайбыңның хөрээн камгалаар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң шиитпирин болгаш улуг Сталинның шылгарангай айтыышкынын күүседиринге белен болгаш сорук кирген демиселчилерниң улуг шимчээшкининиң тиилелгелиг хөгжүлдезин доктаадып шыдавас.

БЕРЛИН. Францияга Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң ажыл чорудулгазын хораанынга холбаштыр тайбың дээш демиселчилерниң немец комитединиң мурнундан профессор Вальтер Фридрих медеглел кылган деп АДН агентилели медеглеп турар. Медеглелде чугаалап турары болза, «ол хоругдаашкынга удур тайбыңны камгалаар демиселди күштелдиреринче Германияда тайбыңга ынакшылдыг бүгү кижилерни тайбың дээш демиселчилерниң Немец комитеди кыйгырып тур. Ол хоругдаашкын Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң үнүн ыыттавас кылдыр албадап шыдавас».

(СЭТА).

Бевиниң өлгени

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң медээлээни болза, апрель 14-те кежээ Англияның даштыкы херектериниң министри турган Эрнест Бевин өлген.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

ЧАРЛАЛ

Тожу районнуң Сыстыг-Хемде болгаш Каа-Хем районнуң Сизимде ыяш белеткээр ажыл-агый черлеринге

АЖЫЛЧЫННАР НЕГЕТИНИП ТУРАР

Ажылдың төлевири-депшилгелиг болгаш шаңналдыг

Ыяш белеткээр ажыл-агый черлеринге ажылдаары-биле кирген ажылчыннарны чурттаар бөжың-биле, хуузунда тараа тарып алыр болгаш сиген кезип алыр шөл-биле хандырар.

Бир чыл ажыг ажылдаан каадыр ажылчыннарның алыр шалыңының кырынга 10 хууну болгаш ийи чыл ажыг ажылдааннарның алыр шалыңының кырынга 20 хууну шаңнал кылдыр артыкка төлеп бээр.

Ажылдың төлевириниң дугайында тодаргайлап чугаалажып алыр кижилер Кызыл хоорайның Найырал (Дружба) кудумчузунда № 63 бажынга кайы-даа хүн эртенгинин 9 шактан кежээкинин 6 шактар аразында барып болур, ол ышкаш ыяш белеткээр ажыл-агый черлеринге шуут чеде бергеш-даа чугаалажып ап болур.

АДМИНИСТРАЦИЯ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл иилдистериниң—3—68; харыысалгалыг секретарьниң, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа иилдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б00869 Облүүсноинуң типографиязы